

www.e-rara.ch

Polydori Vergilii Urbinatis de rerum inventoribus libri octo

Vergilius, Polydorus

Basileae, 1575

Universitätsbibliothek Basel

Persistent Link: <https://doi.org/10.3931/e-rara-24>

Polydori Vergilii Urbinatis de inventoribus rerum lib. IIII.

www.e-rara.ch

Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelnformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [Link]

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [Link]

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [Link]

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [Link]

242 DE INVENT. RERVM
ditissimus, Patauij, quò nuper à senatu Veneto philoso-
phiæ docendæ causa accitus es, negotiaris, ne ipse diti-
rer. Itaq; omnes nostræ religionis ritus, eorumq; initia,
quinq; libris exposui, etsi nescio quàm bene, tamen accu-
ratè, quos ad tres illòs de rerum inuentoribus libellos ab
hinc XVIII. annos, à me & etate & fortasse doctrina
tyrone cõpositos adiunxi, demonstrauiq; patres olim in
bona illorum parte recipienda, piè ac cum causa fecisse,
quippe qui gentes etiã barbaras ad ueræ pietatis cultum
ducere auentes, arbitrati sunt humanitatis condimentis
tractandas, quò earũ instituta haud prorsus horruerint,
nec sustulerint, sed meliora fecerint, quò ne ullũ religio-
ni periculũ crearetur, si uel minus admisissent, minus ue
mutassent, quemadmodum locis per appositis cõmodum
demonstrauimus. Atq; isto ipso labore quem religionis
causa non inuitus suscepi, Deũ opt. max. nobis propitiũ
reddidisse cõfido. Vale, Nonis Dec. Lõdini, M. D. XVII.

POLYDORI VER-
GILII VRBINATIS DE INVEN-
TORIBVS RERVM LIB. IIII.

De principio Ecclesiæ, Christianæq; religionis. Cap. I.

Vnde ab orbe cõdito, ad nostrã usq; etatem,
quisque ad usum humane uitæ necessaria
primus inuenerit, tribus superiorib. libris
explicauimus: dehinc uerò de principio
Ecclesiæ Dei, ac institutis, & eorũ initiis Christianæ reli-
gionis agetur, quæ sola est quæ possit hominẽ facere ac
ser-

seruare beatum. Ecclesia uox Græca, apud nos significat congregationē, cœtū, cōcilium, multitudinē, concionem, et ut plurimum accipitur pro hominū cōgregatione credentium ūni uero Deo, quos uocant fideles: ac eo pacto Apostolus epistola ad Ephesios capite quinto appellat Christum Ecclesiæ caput. At uulgus omne, Ecclesiā uocitat cunctorū sacerdotum ordinē, singulaq; templa Deo atq; diuis eius dicata. Hæc igitur Ecclesia hominum Deo uero credentium, ac summo cultu eundem sancteq; uenerantium esse cœpit iam inde à primordio mundi creati, quum Adam ac eius filij Cain & Abel Deum colere cœperunt: iuuenes enim statim Deo sua obtulere dona, uelut lib. Genes. extat. Deinde crescēte hominū genere, Ecclesia magis fuit celebris, usq; ad Noë tempora, quum exiguua admodum facta, ex familia tantum ipsius Noë constitit: postea penē extincta est, sed paulò post per Abrahā & eius familiam restituta, in suo tandiu stetit mediocri statu, donec cœperit maiorem in modū florere per Moysen, qui eam mādatis diuinis, legibus cæremoniisq; adauxit, stabiliiuit, ornauit. Postremò eam ipsam Ecclesiā populo Hebræo per suos impios reges, & in primis Achaz ad idololatriam impulso, uti est lib. Paralip. 2. iam iam cadentem Prophete catenus sustentarunt, quo ad præstò ei fuit Christus: de cuius aduentu causaq; adueniendi dicturis, aliquanto altius rursus nobis exordium est prodito iam Ecclesiæ Dei ortu. Hebræi itaque ab Heber, à quo Abrahā originem duxit, auctore Eusebio De Euangel. præp. lib. 7. dicti, qui post Moysen, teste Lactatio lib. Diuin. inst. 4. à Iuda, qui illorum fuit dux cōtra Chana-

n.eum, Iudæi appellati sunt, ante multa secula, quam esset Moses, absq; lege aliqua scripta, piè sancteq; uixerūt, utpote qui naturali quadam ratione, ac mentis acumine, magnitudineq; animi, ueritatem ueramq; pietatem conseruati essent. Quorū principes fuerūt Enos, qui primus, sicuti supra ostendimus, nomen Domini Dei inuocauit, Enoch, Noë: itē post istius tēpora, Abraham, Isaac, Iacob, qui quòd Deum uidisset, Israël est ab ipso Deo appellatus, & ab eo Hebræi Israëlitæ nuncupati. Ab hoc 12. tribus Iudæorū profectæ sunt, singulæ à singulis eius filiis denominatæ. Præter hos Iob, qui etsi homo alienigena, (erat enim è terra Hus, in Arabia Idumæq; finibus sita) pietate tamen & innocentia Hebræis comparandus est. Sed Ioseph Israëlitis filius in primis uitæ castimonia excelluit. Iis igitur ob iustitiam commissa sunt, ut Apost. Paul. ait, eloquia Dei. Verūm non diuturna fuit in gente integritas: nam posteaquam famem declinaturi primum Abraham, deinde Israëlē sequuti, in Aegyptū migrare, sensim ex pestilenti illius populi commercio patriæ pietatis obliti, adeo sese maleficæ superstitioni addicere, & demonibus seruire cœperunt, ut nihil ab ipsis Aegyptiis, nihil serè à reliquis gētibus, quæ olim ab eis, prout alibi appositè demonstrauimus, ortū habuerant, religione differrent. Deus tamē misertus post annū CCV. ut Iosepho placet, quàm Israël cū filiis in Aegyptū uenerat, et quàm Abraham in eam terrā accesserat CCCCXXX. duce Mose, per quē illis deinde Lex data est, eos eduxit, liberauitq; seruitute, qua ab Aegyptiis premebantur. Pro iis diuinis beneficiis, honorē Deo non habuerūt, sed depulsa

pulsa iam seruitute, in luxuriã delapsi, ad profanos Aegyptiorum ritus animũ adiunxerunt, atq; deinceps nunquam peccare cessarunt, ueluti ceteræ gentes factitabant. Quocirca summus Deus ac parens omnium, quum uideret malitiã & falsorũ deorum cultus orbẽ terræ occupasse, ac iam nomen suũ ex hominum memoria penẽ sublatum, appropinquante iam termino, quo religionẽ suã transferre uoluisset ad novos cultores, secundum illud Dauid oraculum, Populus quẽ non cognoui, seruiet mihi: misit in mundum unigenitũ Filium suum nuntium & doctorem, ad erudiendos mortales præceptis iustitiæ suæ. Nam scire licet Adam qui noster primus parens fuit, fecisse contra quã Deus mandauerat, ac ob id incidisse in poenam ab ipso Deo constitutã, amisissẽq; donũ iustitiæ originalis, & illud peccatũ cum poena in omnem posteritatem perpetuatũ, atq; per peccatum mortẽ subisse. Deus igitur misericors uolens homines quos creasset, haud perditos, quippe qui seipsos ita delictis inquinatos liberare non poterant, tandẽ misit IESVM Christũ, inquam, Filium suũ, qui per sanguinẽ suum ipse, redimeret nos, Deũq; Patrem placaret, et idem Pater sibi genus humanũ reconciliaret, quando idem Deus, ut ait Paulus ad Corinth. epist. 2. cap. 5. erat in Christo, quem propterea uoluit mortali carne indui, & in crucem tolli, & morte mactari, qui, ut uiua lex, nomen ac templum nouum conderet, piũ cultum uerumq; per omnem terram uerbo & exemplo doceret. Sed tamen quò certum esset à Deo missum, oportuit illum non ita nasci, sicut nascitur homo ex utroq; mortali genitus, qui ut cælestis appareret,

crearetur sine opera genitoris, & tunc conciliator inter Deū & homines, ad immortalitatē duceret ipsos homines, & sicuti homo præcepta suis factis approbando, ceteros parēdi necessitate cōstringeret. Idcirco uoluit morti & afflictionibus cunctis esse expositus, ut ea tolerando uti bonus doctor, doceret illa quoq; posse perferri à quo cunq; mortali homine, qui non ut humanus corpori seruiret, sed ut, quemadmodū Origenes ex Apostoli sententia super Genesin pulcherrimè admonet, exercens bona animi, cuiusmodi sunt, uoluptatū fuga, doloris atq; mortis cōtemptus, cælestis effectus, imaginē cælestis Dei acciperet. Venit ergo ad nos similiter diuinus ac humanus doctor, id est, perfectus Deus, perfectus homo, qui uerbū Dei, qui cū Patre semper, et Pater cum eo est unus Deus. Ille tanquā sol, hic tanquam radius ex sole porrectus: ille quasi fons, hic riuus: quia æquè una utriq; mens, unus spiritus, una substātia est, sicut solis lumē in radio, & aqua fontis in riuo. Sed quomodo ad nos uenerit, & Verbum caro, ueluti euangelista Ioannes ait, factum sit, audiamus Lucam ita intonatē, Missus est angelus Gabriel à Deo in ciuitatem Galilææ, cui nomen Nazareth, ad uirginem desponsatam uiro, cui nomen erat Ioseph, de domo Dauid, & nomen uirginis Maria. Et ingressus Angelus ad eam, dixit, Ave gratia plena, Dominus tecum. Benedicta tu inter mulieres. Et parum infra, Ecce concipies in utero, & paries filiū, & uocabis nomen eius IESVM. Is erit magnus, & Filius Altissimi uocabitur, & dabit illi Dominus Deus sedem Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in eternū, etc. Dixit, Dauid patris eius, quoniam

tam Ioseph, qui putabatur eius pater, quam Maria uirgo ex regia stirpe Dauid orta erat, sicuti ex genealogia utriusque aperte liquet, quando Ioachim, qui ex Anna uxore hanc puellam genuerat, suū pariter genus ad Dauid referebat. Dum igitur pax in terra post hominū memoriam summa erat, dum Augustus Caesar uniuerso orbi imperabat, dum edicto ipsius Caesaris, Iudæi, ut in aliis quoq; gentibus fiebat, à Cyrino qui Syriæ præerat, uocātur, ut tributim dent nomina, dū deniq; Ioseph ex Galilæa profectus cum coniuge, ut in tribu Iuda cum suis profiteretur, in Bethleē oppido Iudææ morabatur quæ terrarū ferè media est, contigit ut uirgo quæ diuini Spiritus haustu cōceperat, filiū pareret, sine ullo uteri accepto incōmodo, quòd partus diuinus esset, de quo iā multò antea ueteres cecimerāt Prophetæ. Esaias, Ecce uirgo concipiet, & pariet filium. Et rursus, Egredietur uirga de radice Iessæ. Fuit Iessæ Dauid regis pater, qui & Isai dictus est, uelut in extremo 10. cap. lib. 1. Paralipomenon legitur. Extiterunt & alibi argumenta quædam mysterij huius. Romæ regione Transyberina, oleū, ut Euseb. scribit, per idem tempus terra crupit, perq; integrum diem, perpetuo manauit fluuio. Item Orosius tradit Augustum eodem die uetuisse edicto, se dominum appellari, manifesto præfagio maioris dominatus, qui tum in terris ortus esset. Fuit hic annus in quem ille sacratissimus incidit partus, alter & quadragesimus imperij Augusti principis, mundanæ uerò originis XCIX. supra centesimum ac quinquies millesimum. Octauo deinde die, puer ad templū delatus, patrio more circumciditur, nō enim uenerat

ut Legē abrogaret, sed ut consummaret: uocaturq; Iesus, quod idem Hebraicè significat atq; Seruator. Haud ita multo pòst colitur à Magis, pretiosisq; munerib. donatur. Magos Persę sapientes uocant, & Chaldæi, quos Græci philosophos. Deinde matris sequuta est purgatio, ut magis Lex seruaretur, quàm quòd lustratione aliqua opus esset, unde omnis labes absuerat. Tulit uirgo secū puerum ad templum, quem Simeon uir iustus miro persusus gaudio cupidissimè cōplectitur, ac regē, & seruatorē suum prophetico spiritu profitetur. Vnde Christus ex mystico chrismate dictus, quod certo argumento potestatis & regni unctus est. Christus etiam dicitur unctus, quem Hebræi Messiam uocant. Sic Iesus, id est, seruator, & Christus, hoc est, rex dictus est. Anna itidem prophetica mulier Iesum Christum uidit & agnouit. Herodes uerò audito nomine noui regis, eum perdendum statuit. Quo cognito, Ioseph diuinitus antè monitus in Aegyptum cum puero & matre aufugit, ubi septem fuit annos. Interim Herodes oraculi nescius, omnes pueros qui tum in Bethleem erant occidit, qui propter id scelus tabo & sacro igne correptus, cruciabiliter uitam amisit. Tum Ioseph iterum per quietem monitus in patriam rediit, & quum audisset Archelaum regnare in Iudæa, loco Herodis patris, in Galileam diuertit, & Nazareth oppidum incoluit, unde puer Nazaræus est appellatus. Secundum hæc, quum iam puer 12. esset annos natus, Ierosolyma cum parentibus de more ad diem festum agendum proficiscitur, ibiq; in tēplo coepit cum doctoribus, eum percontando, tum respondendo, supra etatē disputare:

tare: mox parētes domo sequutus, usq; ad 30. uitæ annū contentus mansit gratia Dei & uirtute quæ in eo maxima erat. Tum demum Christianæ rei fundamentū iacturus, & suū negotiū, propter quod uenerat, gesturus, tinctus est à Ioāne propheta in Iordane flumine, ut ea aqua spiritali peccatā non sua, quæ utiq; non habebat, sed carnis quā gerebat, aboleret, & quemadmodū Iudæi suscepta circuncisione, sic etiā Gētes per baptisma, id est, salutaris roris perfusione seruariētur. Delegit Apostolos 12. & discipulos 70. quibus deinde mandaret concionandū munus: seu is delectus paulò post quā prædicationem inchoauerat, ab eo habitus est, quod parui refert. Cœpit docere homines, unū esse Deum, & illū solum coli oportere: quòd diligentibus se hæreditatē cælestem donaret, quòd sic eorū mentes à stultitia, qua tenebantur, ad sapientiam, ab iniquitate ad iustitiam reduceret: item debere omnium maximè mutuā charitatē habere, ac cætera præcepta Dei sincera mente seruare: se uerò non Deum, sed nuntiū Dei profitebatur, qui non suum, sed Patris honorem quæreret: inde maxima simul miracula edere cœpit, non præstigiis magicis, quæ nihil ueri ostētant, sed ui ac potestate cælesti, quæ iam pridē Prophetis nuntiantibus canebantur: sic uiam ostendebat olympo. Quo fiebat, ut populus ex tota Syria ad eum ob eius iustitiā, uel ob huiusmodi miracula conflueret, & præcepta eius audiret, ac à Deo missum, Deiq; Filiū crederet. Docuit præterea modū orandi atq; sacrificandi, ut nihil omitteret quod ad ueram religionem faceret, in qua demum cuncti mortales acquiescerent. Hæc sunt facta Iesu Christi præce-

ptoris nostri, quæ miraculis cōstant: hæc eius doctrina, quæ cōtinetur decretis, quæ ipse Euāgelium, hoc est, bonum nuntiū, appellauit. Ceterum quò magis hæc à pluribus recipiebantur, hoc acriores inuidiæ stimuli exagitant ludæorū primores & sacerdotes uociferantes, legem Dei ob hanc nouā superstitionē (sic enim Euāgelii uocitabant) uiolatiū desertumq; iri, qui usq; eò ira obcecati sunt, ut omniū Prophetarū oraculorum immemores, non prius machinari cessauerint, quàm ipsum Christum in crucem sustulerint, quò sic per eius mortē, ueteris instrumenti mysteriū aperiretur, intelligereturq; ac nouum instrumentum, quod ab eo est cōpositum, ueteris fieret perfectio, quia ille in utroq; testator est. Sed frustra opponuntur diuinæ uoluntati humana cōsilia: nam Christus post tertiū diē quàm passus fuerat, resurrexit, obtulitq; gloriosum corpus suis discipulis cōspiciendū. qui fuit annus principatus Tiberij Cæsaris X.VIII. Illis per hæc cōfirmatis, quos iussit Spiritum sanctum expectare, qui ad eorū mentes instruendas esset è cælo mox paulò uenturus, post quadragesimū diem quàm resurrexerat, & uidentibus ad Patrē ascendit, post annū trigestimū tertium, ac menses tres quàm ad humani generis instaurationē in terram descēderat. Verū prius quàm in cælum rediret, potestatem dedit Apostolis, qua rempublicā Christianam cōderent, dicens, uti testis est Mathæus euangelista, Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra: cunctes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti: docentes eos seruare omnia quæcunq; mandauimus uobis.

bis. Et, Ecce ego uobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi. Et secundum Marcum, illud ipsum repetens, Ite in mundum uniuersum, & predicante Euangelium omni creaturæ. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit: qui uerò nō crediderit, cōdemnabitur. Ioannes uerò euangelista nihil diuersum cōmemorat, quum inquit, Venit Iesus, & stetit in medio, & dicit eis, Pax uobis. Et quum hæc dixisset, ostendit eis manus & latus suum. Gausi sunt ergo discipuli uiso Domino. Dixit ergo eis iterū, Pax uobis, sicut misit me Pater, & ego mitto uos. Et quum dixisset, flauit in eos, & dixit eis, Accipite Spiritum sanctum, quorumcunq; remiseritis peccata, remittentur eis, et quorumcunq; retinueritis, retenta sunt, etc. Et hanc Christus æquam omnibus Apostolis auctoritatem fecit, postquam Spiritū dederat, ut qui ea deinceps uterentur, scirent oportere se retinere etiā Spiritū. Deinde Christus in celum se contulit, qui post decimum diem quàm ascenderat, Spiritum sanctum ad Apostolorū mētes diuinitus illustrandas misit, qui Ierosolymis unā erant, & eum paraclctum expectabāt, quo repente afflati, cœperunt loqui aliis linguis, prout Spiritus dabat ut loquerentur. Atq; ipsum Christianæ religionis principium tale fuit, taleq; fundamentum, quod Seruator noster iecit, & deniq; tale frumenti granum, quod ille solo condidit. Sed agē, iam dicamus ut illud enatum sit, quā s̄ue paulatim protulerit opes.

De Christianæ reipublicæ origine, eiusq; miro à primo incremento, ac Apostolorum Petri & Pauli martyrio. Cap. II.

Postoli Spiritu supernè accepto, ut ualido
 muniti præsidio nihil formidantes, auda-
 cter incipiūt Christū Ierosolymis prædi-
 care, ubi ille paulò antè datus fuerat neci.
 Sed Petrus in primis Iudæos tanti parricidij intrepidè
 coarguit, hortaturq; ut eos poeniteat, ac ueram religio-
 nem quamprimum cõplectantur. Ea cõcio ita mouit, ut
 tria millia sexus utriusq; eodè die baptizata sint. Confir-
 mat Petrus statim animos istorū miraculo, qui in aditu
 tēpli, ad Speciosam portā, claudū ex utero matris, Iesu
 Nazareni nomine in pedes erexit. Quo uiso totus popu-
 lus ad Petrum & Ioannē qui aderat, cucurrit, & ille rur-
 sus concionatur. Post hæc à principibus Iudæorū inter-
 rogatus, qua arte id miraculū edidisset, aperit illud no-
 mine Iesu Christi gestum, què illi iniquè crucifixissent.
 Ad hæc indignati principes, iubent, ut ne id nomen am-
 plius apud populum diuulgēt: quibus Petrus & Ioannes
 respōdent, se non posse quæ de Iesu uidissent, non loqui:
 qui quū perseuerarent in ea prædicatione, unà cum aliis
 Apostolis in custodiā conuiciuntur, sed statim noctu aper-
 tis diuinitus portis in templū se conferunt, ibiq; docent.
 Tum iterum à principibus prohibiti ne concionarentur
 apud populum, respondit Petrus sic, Obedire oportet
 Deo magis quàm hominibus. Quare principes indigna-
 ti, quum non auderent in Apostolos seuire, ueriti si id
 tentarēt, ne in plebe tumultus fieret, Stephanum unū ex
 septē diaconis, lapidibus confectū interemerūt, cuius cæ-
 des nihil minuit piorum alacritatē, quū audissent illum
 dicentem, Ecce uideo cælos apertos, & Filium hominis
 stan-

stantem à dextris Dei. Interea cōueniebat multitudo uicinarum ciuitatum Ierosolyma ad eos afferentes aegrotos, & uexatos à spiritibus immundis, qui sanabatur omnes. Per hæc crescebat coetus Christianorū, quibus erat cor unum & anima una, atq; omnia cōmunia. Apostoli autē cōmuniter uiuebant, & quod illis piē offerebatur, (offerebantur autē ad illorum pedes à credentibus prectia agrorum) id extra naturæ usum, pauperibus erogabant. Philippus inter hæc, unus ex septē diaconis, Samaritanos ad religionē trahit, Simonem magum baptizat. Cucurrit illuc Petrus cū Ioanne, qui eam gentē corroboret. Paulus non multo post nominis Christiani acerrimus hostis, in piorum cœtum ope diuina ducitur. Sed ut illud Dauid carmen euento probaretur, In omnē terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terrarum uerba illorum: haud multo post eiusdem Philippi opera euangelicus sermo usq; etiam ad Aethiopes penetrauit. Philippus porro postquam Samaritanos uera religione imbuerat, quum Dei monitu Gazam pergeret, quē admodum in Apostolorum actis extat, Eunuchū Candaces reginæ Aethiopū præfectū baptizauit, & Eunuchus deinde reginā ipsam, cum tota familia, bonaq; populi parte, sic, ut Christiana religio in gente semper uiguerit. Sane memoria nostra quum Clemēs VII. Rom. pōtifex, & Carolus V. Imp. Bononiā negotij causa cōuenissent, accidit ut Franciscus Aluarez legatus Dauid uulgò Prætogiā dicti, regis Abissimorū Aethiopū, qui mediterraneā Africæ partē tenēt, eō Ioānis Lusitanicæ regis oratore duce accesserit, atq; in senatu sui regis nomine, promissum

fidei obedientiæq; Clemēti fecerit, an. salutis MDXXX-
 III. mense Februario. Ad rem reuertor. Petrus oraculo
 admonitus Ioppe, ubi Tabitham uita priuatam à morte
 fuscitauit, Cesareã proficiscitur, ibiq; Cornelium Centu-
 rionē cum tota eius familia, primū ex gentibus externis,
 sacri roris unda eluit. At Paulo id in primis negotiū in-
 ter Gētes deinde datum est. Dum hæc alibi fiunt, Antio-
 chie interim prædicatione discipulorum, qui post cædē
 Stephani Ierosolymis factā aufugerant, multus numerus
 credentium adiunxit se ad Christum, ita ut illi primū
 eò loci cognominarentur Christiani. Felix Antiochena
 ciuitas, quæ prima omnium ausa est Christianū proferre
 nomen, atq; nascentis Euāgelij celebrare gloriā. Nostræ
 hæc demū religionis origo est, quæ uitiorū omnium ex-
 pultrix, Deo nos cōciliat, & uinculo connectit archissi-
 mo, cuius auctor non Saturnus, aut Iupiter, sed uerus
 Deus, rerū omnium origo. Accepit sensim suū deinde in-
 crementum respublica Christiana: nam Apostoli partiti
 inter se prouincias, Thomas Parthos sortitus, Matthæus
 Aethiopiam, citeriorē Indiam Bartholomæus, Andreas
 Scythiā, Ioānes Asiā: Petro Galatia, Pötus, Bithynia &
 Cappadocia obtigit. Erat Petrus Galilæus ex Bethsaide
 urbe, Ioannis filius, & Andreæ Apostoli frater, qui se-
 ptem inde annos Antiochie episcopus Tiberio principe
 fuit. Quo tempore Iacobus iunior Ierosolymitanæ dice-
 cesi præerat, & is Christi frater dictus, quòd ortus esset
 ex sorore uirginis, & Apostolus, non quòd de numero
 XII. fuerit, sed quia teste Hieron. in cōmentariis in epist.
 Pauli ad Galatas, uiderat Christum, & postea prædica-
 rat:

rat: quando omnes, qui eo pacto de Christo prædicauissent, Apostoli nuncupati sunt: itē sanctus, qui, ut Egesip. ait, nullum nouit aut uini aut carnis usum, intonsus, unguenti & balnei expers, et cui ob assiduum orādi usum, genua in camelorum specie occaluissent, quæ demum Iudæi è pinnaculo tēpli præcipitatum, quod Christū prædicasset, sillonum suste mactarunt. Petrus uerò pluribus in Asia ciuitatibus nouo religionis ritu institutis, & in iis Antiochena, ad maiora inde rerum initia, Romā anno Claud. Cæsaris secundo, proficiscitur, docensq; Euangeliū sacri pontificatus fundamentum iacit, cuius plures inde annos custos fuit. Atq; ita respub. Christiana passim augebatur, quā Maria uirgo mater Christi in cælū assumpta est, qui fuit annus VII. et XL. humanæ salutis. Ducitur haud multò post Romā Paulus, qui à Iudæis ad supplicium petitus, Cæsare ut Romanus ciuis appellauerat. Is etiā ad rē Christianā propagandā mirè intentus, utcūq; in custodia potuit, salubriter docere nō prius destitit, quā iussu Neronis, eodē die capite obruncatus, quo & Petrus pedibus in sublime elatis, cruci affixus est. Sic ambo iactis iam ualidis religionis fundamentis, sunt martyrij coronam adepti: quod uerum esse testatur Tertull. auctor antiquissim. qui florere cœpit anno post Christū CLX. Is itaq; lib. 4. aduersus Marcionē, scribit: Videamus quod lac à Paulo Corinthij hauserint, ad quā regulā Galatæ sint recorrecti, quid legāt Philippenses, Thessalonicēses, Ephesij, quid etiā Romani de proximo sonēt, quib. Euang. & Petrus & Paulus sanguine quoq; suo signatū reliquerūt. Et lib. de præscriptionib. hæret.

ait Clemētem à Petro initiatum, quò nemo homo possit ambigere, eos Apostolos apud Romanos auctores religionis fuisse. Ac ista est origo reipublicæ Christianæ, quæ etiã Græcè Ecclesia dicitur, quæ Christi seruatoris nostri documētis præceptisq; instituta est, atq; per mortem eiusdem & resurrectionem fundata, munita, conseruata, sed Apostolorū opera mirificè aucta: cuius qui cuius non est, iam ille amissa omni benefaciendi facultate, sese tota iuxtà errare uita, ac perditum ire certò sciat.

Quando primùm circumcisio instituta, ac de eius duplici genere, & quàm graue uisum sit eius rei præscriptum. Cap. III.

Os, sicut Orig. super Genesin sciēter differit, ut incorporcū esse Deum, & omnipotētē, & inuisibilem profitemur, ita eum curare mortalia, & nihil absq; eius prouidentia geri, neq; in cælo, neq; in terris, cōfitemur. Secundum hoc itaq; quòd prouisorē omnium dicimus Deum, cōsequēs est, ut quid uelit, uel quid hominibus expediat, indicet. Sed quomodo id fiat, Plato in magna epist. perspicuè docet, scribens, Deus fabulis nullo modo est, sed ex multa inhaesione hærētiq; ut ita dixerim, circa rem ipsam, & uitæ integritatē, repente quasi ab igne accensum lumen animo innascitur, quod seipsum alit. Ita innuit Deum intellectu percipi, quod Propheta multò antè protulit, dicēs, Signatum est super nos lumen uultus tui, Domine, dedisti letitiam in corde meo. Et rursus, Et in lumine tuo uidebimus lumen. Sic igitur Deus dicitur esse loquutus, quum nobis nota sunt oraculo ea, quæ eius sunt uoluntatis

tatis indicia. Ad hūc modū Abraham, inquit, Ego sum, ecce testamentum meū tecū, & eris pater multitudinis gentiū. Et hæc post addidit, Circūcidetur omne masculinū uestrū, & circūcidetur caro præputij uestri, ut sit in signū fœderis inter me & uos, infans octo dierū circūcidetur in uobis. Abraham credidit Deo, uti solebat: quia illi attributū est ad iustitiā, & statim ipsa die 99. natus annos, se & Ismaëlē filiū ex Agar ancilla susceptū, 13. agentē annū, & omnes uernas suos circūcidit, quò deinceps secundū præceptū Domini, præputiū carnis sobolis ex se futuræ circūcideretur. Cuius rei D. Cyprianus rationem reddēs, ita scribit: Quū iam fidei tēpora appropinquarent, imperata est circūcisio, & pars illa corporis in qua est uoluptatū seminarium, et libidinis officina, iussa etiā in paruulis amputari, ut proprij primitias sanguinis ei, qui totum sanguinē suū oblaturus erat, offerrent. Fiebat autē circūcisio ad hunc modum: Præputiū, hoc est, pellis quæ glandem, id est, partē uirilī membri summam tegit, præputabatur machæra petrīna: est enim ^{uox Græca} uox Græca, & Latīnè gladius dicitur. Atq; Deus ita fieri iussit, Iosue dicens, Fac tibi cultros lapideos, & circūcide secundò filios Israhel. Atq; hoc fuit circūcisionis initium, quando quidem non modò ante Abraham, sed nec prior Mose, de uitæ institutis inter gētes sanxit quisquā. testis est Iosephus aduersus Appionem. Et propterea D. Ioannes Chrysost. homil. 52. in Matt. ait circūcisionem omnium aliorum mandatorū longè antiquissimam esse. Hinc igitur cōsentaneū est ad alias nationes morē circūcidendi postea manasse. Phœnices enim & Arabes, sicut

diuus tradit Cyprian. item Saraceni, ut Iudæi, ueteri ritu
 circūcidebantur. Plin. Iudæorū, Aethiopū, & Aegypcio
 rū id fuisse institutū, auctor est Herod. simul & Colcho-
 rum ait, sed ex Aegypto translaticū. Et quia per id Dei
 præscriptio seruabatur, ideo circūciso perinde, uti testis
 est diuus Greg. ualebat apud Hebræos, uel ad tollendum
 originale peccatū, atq; apud nos unda baptismi: hoc dif-
 ferebat, quòd per mysteriū circūcisionis nō cōferebatur
 gratia bene agēdi, sicut fit in baptisate. Proderat igitur
 circūciso, prout ait Apostolus, quum Legem seruarent,
 quum erga carnis motus nō importuni existerent, nec sta-
 tutos legibus terminos superarent, nec aliarū sceminarū
 nisi cōiugum legitimarū notitiā haberēt, et ea quoq; ipsa
 posteritatis tantūmodo causa, certis & legitimis tempo-
 ribus facerent. Isti circūcisi præputio carnis suæ dicēdi
 erant. Hæc prima, & carnis circūcisio. Altera erat spi-
 ritus, & perfectior habebatur, quæ nō solum à uetitis to-
 ris, uerumetiam à cōcessis & licitis tēperabat, de qua Mo-
 ses ita uaticinatus est, Ipse in nouissimis diebus circūci-
 det Deus cor tuum, ad Dominum Deum tuū amandum.
 Et prima circūcisio, teste Lactan. huius secundæ figura
 fuit, significans nudandum esse pectus, id est, aperto &
 simplici corde oportere nos uiuere, quoniam pars illa
 corporis quæ circūciditur, habet quandam similitudi-
 nem cordis, & est pudenda. Vtranq; Apostolus innuit,
 dicens, Non is qui in manifesto Iudæus sit, Iudæus est, nec
 ea quæ in manifesto sit carnis circūcisio, circūcisio est:
 sed qui in occulto Iudæus fuerit, is Iudæus est: & circū-
 cisio cordis, circūcisio est quæ spiritu constat, non li-
 tera.

tera: cuius laus non ex hominibus est, sed ex Deo. Quod & Origenes explicat: Qui uerò purā fidem in conscientie sinceritate custodit, ipse circumciscus est corde. Et diuus Hieron. super illud Hieremie, Omnis autem domus Israël incircuncisci sunt corde, ait, Omnis domus Israël incircuncisa est corde, non carne, quæ incircuncisio ducit ad mortem: illa enim carnis, hæc spiritus est. Hanc, ut dicit Cyprian. Christus à carne mortali ad animam transtulit, quæ sola mansura est. Ceterum uisum est præceptum minime æquum, quum ita præscriptum esset, Masculus cuius præputij caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo, quia pactum meū irritū fecit. Si quidem id accidere non poterat culpa pueri, sed patris: quare admodum graue uidebatur, ut negligentia patris deberet malo esse filio. Quapropter putat illam poenam indictam esse patri, quum subiiceretur, Delebitur anima illa. At contra plures ad filium referendum ducunt, quò uiolatio præscripti maiori sit timori, quando innocēs ob alterius culpam plectitur. Verum D. Ambrosius neutram opinionem satis probat, qui masculini nomine mentē significari autumat, quòd ut sexu potior ille est, ita eius mētis uigor sit ualidior. Ergo ait, hæc ratio est, quòd omnis mens quæ nõ fuerit circumcisa à superfluis corporalibus et purgata solenni munere, ut exuat se passionibus & uitiis, interibit. Nõ caro, inquit, interibit, nõ homo, sed anima illa peribit, quæ potuit salua fieri, si habuisset purgationē.

De primo baptismatis usu, & baptizandorū infantium instituto, & de baptismo non iterando, ac modo baptizandi adultos, & quibus diebus. Cap. IIII.

Hristus, qui æquè mortalium omnium ne-
 gotiū gerebat, uolens uitæ ac saluti nostræ
 pro æterna sua pietate consulere, docuit,
 quemadmodum si cor nudaremus, si pecca-
 ta confessi satis Deo faceremus, ueniam consequeremur:
 & ne aberraremus, nobis statim natis gratiã suã per ba-
 ptisma impertiuit, ut ea aduersus dæmonū insidias muni-
 ti, recto itinere ad cælestē patriã tenderemus. Quapro-
 pter Prophetam ante se misit, qui nos instrueret ad eam
 gratiã promerendã. Is fuit Ioannes Zachariæ filius, quo
 maior surrexit nemo, ut ueritas testata est, ad quẽ anno
 15. imperij Tiberij Cæsaris, sicut Lucas perhibet, factum
 est uerbum Domini, et uenit in omnẽ regionẽ finitimam
 Iordani, prædicãs baptismū pœnitentiæ in remissionem
 peccatorū, sicut scriptū est in libro sermonū Esaiæ pro-
 phetæ dicentis, Vox clamantis in deserto, Parate uiam
 Domini, rectas facite semitas eius. Tunc, ut Matth. testa-
 tur, egressa est ad illum ciuitas ierosolymitana, et tota lu-
 dea, totaq; regio undiq; finitima Iordani, et baptizaban-
 tur in Iordane ab illo, cõfidentes peccata sua. Hoc fuit ini-
 tium baptismi, uel potius gradum faciendi omnibus, qui
 sese factorum pœnitentes, mox digni essent, qui ad bap-
 tisma Christi percipiendum accederent. Quod Cyprian.
 cõprobat, ita differens: Præparabat uiam Domino Ioan-
 nes, lauãdo exterius corpora, ut præcederet exterius la-
 uacrū sequuturū baptismum, in quo cõferretur animarum
 ablutio, & peccatorum remissio. Præcessit quod erat ex
 parte, ut cõsummatio sequeretur. Et Chrysostomus paria
 testatur, scribēs, Aptē ergo quū dixisset, quod uenit præ-
 dicans

dicans baptismum poenitentiae, adiecit, In remissionē peccatorum. Idcirco suadebat, ut illos poeniteret, quò subsequentem ueniam facilius impetrarent, credentes in Christum. Vnde baptisma illud nullam aliam habuit causam, nisi ut instrueret ad fidem. Hæc ille. Sed ipse Ioannes illud ipsum planum facit, quum inquit, Ego quidem baptizo uos in aqua ad poenitentiam: qui autem post me uenturus est, (de Christo loquitur) fortior me est, cuius nō sum dignus ut calceamēta portem: ipse uos baptizabit in Spiritu sancto & igne, & reliq. Ego uerò dixerim, Mosen primitus baptizadi rationē ostendisse, quippe qui baptizauit, sed in aqua solum, id est, in nube et mari: quod, teste Greg. Nazianzeno, & baptismi Ioānis & Christi exemplar fuisse cōstat, quādo ista omnia à Deo proficiscebantur. Quòd autem baptizati à Ioanne, rursus admouerentur ad lauatiōē, hoc est, baptizarentur, illud perspicuè cōstat testimonio Luce in Apost. actis, in hūc modū scribentis, Factū est autē quū Apollo esset Corinthi, ut Paulus peragratis superioribus partibus, ueniret Ephesum, & inueniret quosdā discipulos, dixitq; ad eos, Num Spiritū sanctū accepistis, quū crederetis? At illi dixerunt ad eū, Imò neq; sst ne Spiritus sanctus, audiuimus. Et ait illis, Quo ergo baptizati estis? Qui dixerunt, Ioānis baptisinate. Dixit autem Paulus, Ioānes quidem baptizauit baptismō poenitentiae, populo dicēs, in eum qui uenturus esset post se ut crederent, hoc est, in IESVM Christū. His auditis baptizati sunt in nomine Domini IESV. Et quū imposuisset illis manus Paulus, uenit Spiritus sanctus super eos, & loquebātur linguis, et prophetabāt, etc. Hæc

igitur de causa Christus uenit ad Ioannem, uoluitq; ab eo baptizari, ut suo baptismate illius baptismum approbaret, corroboraret, ac demonstraret neminē esse quāuis iustum et sanctū, quin ea foret salutari aqua abluēdus, quū ipse nullius purgationis egēs sic lustrari uoluisset. Cuius nēpe rei Ioannes optimē gnarus, et si in materno sanctus habitus fuerat utero, prohibebat illū à se, aiens, Ego à te debeo baptizari, et tu uenis ad me? Christus autē respōdēs, dixit ei, Sine modō. quasi diceret, Postea te Spiritu baptizabo, quod secundū Chrysostr. & fecit. Quin & alios baptizasse satis cōstat, teste Ioanne euāgelista cap. 3. ubi ait, Post hæc uenit IESVS et discipuli eius in terrā Iudæā, & illic morabatur cū eis, & baptizabat. Atq; hoc demum baptismatis initiū fuit, hæc q; est unda salutis, qua perfusi innocētes efficiuntur, sine cuius roris lustratiōe, nulli fas in regnū intrare cœlorū. Primus autē ex gentibus externis, Cornelius cēturio cū sua familia, Casarea à Petro, ueluti proximo capite est dictum, baptizatus fuit, qui propterea quod primus ex Gentib. credidit, primusq; gratiā baptismi suscipere meruit, iure primitiæ Gentiū dici potest, uel Origenis testimonio, qui super Numeros de eo sic loquitur, Ex quibus esse arbitror etiā Cornelii illum, qui Casariensis Ecclesiæ, cū iis, cū quibus Spiritū sanctū meruit accipere, primitiæ meritō dicitur: et nō solum huius ecclesiæ, sed fortassis et omnium Gentium primitiæ Cornelius appellandus est: primus enim credidit ex Gētibus, & primus S. Spiritu repletus est, & ideo rectē primitiæ Gētiū appellabitur. Haec. Orig. Quod autē infantes baptizātur, id institutū uetus est, & ab Apost. introductū,

uti affirmat idē Orig. omnium theologorū multò scientiſ. is enim in commentariis ſuis in epiſt. Pauli ad Rom. cap. 6. de ea re ita diſſerit, Corpus peccati eſt corpus noſtrū, quia nec Adā dicitur cognouiſſe Euā uxore ſuā, & genuiſſe Cain, niſi poſt peccatū. Deniq; pro illo, qui natus fuerit, ex lege offertur hoſtia, par turturum, aut duo pulli colūbini, unus pro peccato, alter in holocauſtoma-ta. Nunquid nuper editus puer peccare potuit? & tunc habet peccatū, pro quo hoſtia iubetur offerri, à quo mū-dus negatur eſſe aliquis, eſi unius diei fuerit uita eius. Vnde Dauid, In peccato cōcepit me mater mea. Secū-dū hitoriā enim nullū matris eius declaratur peccatū. Pro hoc & eccleſia ab Apoſtoliſ traditionem ſuſceperat, ut etiā paruulis baptiſmum daret: ſciebant enim illi quibus myſteriorū ſecreta cōmiſſa fuerant diuimorum, eſſe in om-nibus ſordes peccati, quæ ab initio per aquā & ſpiritū abluī deberent. Vt uerò infantes apud Iudeos octauo ab ortu die circūcidebantur, ſic apud nos ut plurimū bap-tizantur: quod tamen Angli in ipſo natali die faciunt, id quod D. Cyprian. lib. epiſt. 3. ſcribēs ad Fidū, multis rationibus eſſe faciendū probat, & in primis, quòd homo id ætatis lōgē innocētīſimus ſit. Porro nō ab re 7. diē præ-teriſſe expectabāt Iudæi, quòd is, Plutar. in Probl. & Fe-ſto teſtifi-cātibus, maxime periculofus ſit infantibus, ſi ue-xentur, nec ante eū terminū umbilicus reſoluatur, ante quē homo propior eſt plantæ quàm animali. Hūc quoq; diē Rom. Hebræos imitati obſeruabāt, uocabātq; luſtri-cū, quo infantes luſtrabātur, hoc eſt, expiabantur, & iis nomina imponebāt, marib. qdē nono die, unde Nūdina

dea apud eos colebatur : foeminis octauo , quia in maris
 cōceptione plus esset temporis. Baptismo insuper uel cō
 firmationi , de cuius initio pōst dicitur , ne hęc sacra so
 rent iteranda , quod per patrū decreta fieri non licebat.
 Iginus Romanus pōtifex statuit , ut unus quē cōpatrem
 uocant , uti testis interesset. Hodie ut plurimum si mas ba
 ptizetur , duo uiri cum una muliere , quæ uulgò comma
 ter dicitur , adhibentur , ueluti rei gestæ testes : cōtrā si fœ
 mina , duæ mulieres , cum uno uiro : ij uel susceptores nun
 cupantur , quòd infāntem de fonte sacro suscipiant. At in
 cōfirmatione unus duntaxat uir seu mulier testis admit
 titur , qui puerum uel puellam brachiis sustentet. Quòd
 autem baptisma cum confirmatione (alterum enim ab al
 tero pendet) haud iterādum esse patres sanxerunt , id ab
 Apostolo profectū esse existimant , qui illud colligūt tam
 ex eius epistola ad Hebræos , ubi inquit , Nam fieri nō po
 test , ut qui semel fuerint illuminati , gustauerintq̃ ; donum
 cælestē , & participes facti fuerint Spiritus sancti , si pro
 labantur , denuò renouentur per pœnitentiam : quam ex
 alia epist. ad Roman. Nam Christus quòd mortuus fuit ,
 peccato mortuus fuit semel , etc. Ac ita disputant , Quē
 admodum Christus semel mortuus , & semel resurgens
 iam nō amplius moritur , ita semel per pœnitentiam , gra
 tia baptismatis nobis collata , iterari non potest , quia per
 baptismum peccatis pristinis morimur. Vnde Prophe
 ta , Renouabitur ut aquilæ iuuentus tua. Præterea quum
 Seruator , teste Marco , dixisset , Qui crediderit & bap
 tizatus fuerit , saluus erit , iam tum unum quenq̃ ; oportebat
 & credere & baptizari , si cupisset se saluum fore.

Sed ut illud per se quisq; poterat præstare, ita hoc sine aliena ope fieri non poterat. Quapropter Victor pötificum Rom. ordine XV. decreuit, ut à quocunq; uirilis uel foeminei sexus Christiano, & in quavis natiua aqua, baptismum petentes baptizaretur, si necessitas instaret: instabat autem necessitas, causa præsertum infantiū, quibus quum per ætatē non liceret de sua fide testari, à principio, sicut tradit Cyprianus, prouisum fuit, ut per alios credere profiterentur, quò, quemadmodum aliena culpa, id est, Adam primi parentis delictum eis quoq; malo fuit, quòd statim nati originali peccato obligarentur, sic aliena opera bono esset, qui idcirco, uelut ait Ambr. lib. De uocatione gentium secundo, ex aliena cõfessione credunt, & baptizantur. Atq; hoc pacto cunctorum saluti consultū est. Atqui ex Euangelio discimus, homines alios aliorum pietate apud Deum iuuari, quod Matth. cap. 9. præclare demonstrat, ita scribens, Et ecce uiri adduxerunt illi paralyticum in lecto decubentem: quumq; uidisset Iesus fidem illorū, dixit paralytico, Bono animo esto, fili: remittuntur tibi peccata tua. Atq; paralyticus per fide baiulorum saluus factus est. Ita perseuerabat in hunc modum celebre baptismatis institutum, cuius triplex est genus: fluminis, quo Ioannes primitus baptizauit: item flaminis, hoc est, Spiritus sancti, quod Christus instituit: & sanguinis, quo infantes ab Herode occisi, sunt initiati. Cyprianus, Hi nuper cruore lacteo loti, primitias baptismi martyrio cõsecrarunt, tradētes posteris formam, ubi necessitatis articulus excluderit moram, nō minus ad lauacrū animæ sanguinem efficacē, quàm sanctificatas

uerbis aquas, maxime quum nec sanguis hoc elemento careat, sed aquarum motu per totum corporis alueum fluat. Spiritus uero sanctus & aquis & sanguini superfertur, qui subiectos sibi fouet & abluit, quo baptizate, idem occiso quod mersio operatur. Hec Cyprianus. Illud hic admonuerim, in usu ueterum fuisse, ut adulti fere baptizarentur, induti uestibus albis. Lactantius,

Candidus egreditur nitidis exercitus undis,

Atq; uetus uitium purgat in amne nouo.

Et id fiebat in pascha, & pentecoste, nisi necessitas urgeret. Interim autem dum dies statutos expectabant, de mysteriis religionis erudiebantur, ac ob id catechumeni dicebantur, quod *μαθηται* Græcè, sit uoce erudire: qui ita mysteriis initiati, & postea aqua tincti, lac & mel degustabant, teste Tertulliano, in libro De militis corona, ubi ait, Aquam adituri, & subiicit, De hinc ter mergitamur, inde suscepti lactis & mellis concordiam prægustamus. Item oleo ungebantur baptizati, sicut idem lib. primo aduersus Marc. tradit. Vinum quoq; eis dabant bibere: id quod diuus Hieron. testatur, qui explanans illud Esa. Venite, emite uinum & lac: inquit, Prouocat nos Esaias non solum ut uinum emamus, sed & lac, quod significat innocentiam paruulorum: qui mos ac typus in Occidentis ecclesiis hodie usq; seruatur.

De sacerdotij eiusque gradum apud Hebræos initiis, ac magno pontificis minorisq; sacerdotis consecrationis mysterio, & quibus uterque amiceretur indumentis sacris, & quantum temporis daretur Leuitis ad ministrandum,

Cap. v.

Rem-

Republicā Christianā duplex genus homi-
 num habet: unum, quod profānorum nomi-
 ne censetur, & iis soboli procreandæ ac im-
 perio administrando fas est operam dare: al-
 terum sacerdotum, quod sacrificiis faciendis, precibus, et
 religioni deniq; ritè procurandæ uacat. Apud Hebræos
 idem fuit institutum: siquidē principio duces cū populo,
 deinde Reges reipublicæ curā habebant: sacerdotes ue-
 rò sacra curabant, penes quos, teste Iosepho lib. 3. Antiq.
 sacerdotium coepit ab Aarō, qui primus unctus atq; cōse-
 cratus fuit per Mosē fratrem, dicēte illi Domino, Sume
 Aaron, & filios eius, & stolas, & oleū unctionis, & uitu-
 lum qui est pro peccato, etc. Quare Mosēs cōuocato po-
 pulo, dixit, Hoc est uerbum quod mādauit Dominus fa-
 cere, & applicuit Mosēs (sicut etiā est in Exodo ca. 29.)
 Aaron fratrē suum, & filios eius, & lauit eos aqua, &
 uestiuit eum tunica altera summa, altera interiore, &
 præcinxit zona, & imposuit ei humerale, & cinxit eū
 secundū formam humeralis, & imposuit super eum lo-
 gium, & imposuit super manifestationē & ueritatē, &
 imposuit mitrā super caput eius, & posuit super mitrā,
 ante faciē eius, laminam auream sanctificatam, sanctam,
 sicut præceperat Dominus. Hæc fuit sacerdotis primi
 cōsecratio, & ea quidē nō sine mysterio. Mosēs enim, id
 est lex, ut Orig. placet, quā pōtifex ignorare nō debet, la-
 uit & unxit Aaron summū pontificē cū filiis, hoc est, pu-
 ros reddidit coram populo, quia oportet illū & testimo-
 nium habere bonū ab iis qui foris sunt, sicut Apostol. di-
 cit: postea uestiuit eum duplici tunica, altera ministerij

humani, altera intelligentiæ spiritualis: & præcinxit eum zona, antequã talarẽ tunicam imponeret: hanc stolam nuncupant. Induit eum humerali, quod est humerorum quidam ex circũductione uestis ornatus: humeri autem operũ figuram tenent, ac laboris indicia. Et cinxit eum rursus secundũ formam humeralis, ut cõstrictus esset in uerbo, cõstrictus in factõ. Post hæc imposuit logiũ, quod rationale dicitur, & est sapientiæ indicium, quia sapientia in ratione cõsistit, super manifestationem & ueritatem. Dabantur & femoralia tanquã indicium castitatis: sed quia licebat sacerdotibus filios generare, ideo Origenes uult per femoralia inuui, non esse prædicandum uerbum Dei hypocritis, ne illud semen pereat, quasi tũc sit utendum femoralibus, ne in sterilẽ terram semina iaciantur. Hæc erant pontificis ornamenta, quorum ordo haud mysterio etiam caret: nam humeralis facta præcedunt, logij sapiẽtia sequitur, quia post facta querẽda sapientia: deinde post rationale, manifestatio, quoniã non antè alios docere, quã nos instruere debemus. Itẽ additur ueritas, quia ueritas est summa sapientia. Postremò Moses ornauit caput Aaron corona, in quo esse debet iustitiæ Dei sedes: propterea accepit cidarim, quod est operculũ uel ornamentũ quoddam capitis, cui superimposuit mitrã, hoc est, indicium scientiæ utriusq;. Instrumenti. Ante faciẽ, id est à fronte põtificis, laminam aureã sanctam locauit, in qua sculptũ erat uocabulũ Dei. Hinc nostri põtifices indumenta bona ex parte, sicut mox dicemus, mutuati sunt. Ita Aaron põtifex summus, est à Deo creatus: filij uerò eius, Nadab, Abiud, Eleazar, & Ithamar,

mar, lōgè minorib. cæremoniis initiati sunt, quippe quibus neq; bina indumēta tradita, neq; humerale, neq; rationale, neq; capitis ornatus, nisi tātum cidaris, qui propterea loco minorū sacerdotū sunt habiti, quales hodie apud nos sunt qui presbyteri uocantur. Ceterum libet dī sūctē ex Iosepho & Hieronymo ad Fabiolā, de his exponere indumētis. Octo enim genera fuere, quorū quatuor cōmunia pōtificibus pariter atq; sacerdotibus erāt: feminalia, quæ linea erant, & usq; ad genua & poplites uelabāt uerēda: nos ea uocamus braccas: poderis ex lino etiā tunica talaris, quam interulā dicunt: cingulū textū sub tegmine triū colorū, cocci, purpure, & hyacinthini byssino stamine: & tyara ex byssino cōfecta rotunda, ut pileus, quasi sphaera media sit diuisa, ut pars ponatur in capite affabrē laborata: fuit olim Persarū mulierū capitis ornamentū. Pontificū uerō reliqua quatuor propria indumenta erant: tunica talaris tota hyacinthina, & manicata, in cuius extrema parte circa pedes, 72. pendebāt tintinnabula, cū totidē malis punicis, quō pōtifex in sancta sanctorū uocalis incederet, moriturus statim, si hoc nō fecisset. Superhumerale, quod Hebraicē Ephod dicitur, ex bysso, cocco, purpura, hyacinthino, in cuius utroq; humero erant duo lapides onyches, seu smaragdi: Ioseph. Sardones uocat. In singulis autē inscripta erant sena nomina patriarcharū, hoc est, in dextro humero filij maiores natu Iacob, in sinistro minores, ut pōtifex ingrediens sancta sanctorū, nomina populi pro quo erat Dominū oraturus, portaret secum. Itē rationale, quod erat pānus breuis, auro & quatuor, haud alio modo ac

superhumerales cōtextus coloribus, cū duodecim lapidibus, quaterno distinctis ordine: in primo enim ordine inserti erāt, sarda, topazius, smaragdus: in altero carbūculus, sapphirus, iaspis: in tertio lyncurō, iachates, amethystus: in quarto chrysolithus, onyx, berillus. Vltimum uestimentum, lamina aurea, cum uitta, qua pontifices tantum utebantur. Isti duodecim lapides uidentur significasse, ut ait Hieron. Apostolos duodecim, sicut illi duo superhumeralis portendisse Christum & eius populū, & quatuor colores retulisse quatuor elemēta. At qui byssinum, quod est genus lini subtilissimi, terræ cōparari potest, quia ex terra gignitur, sicut purpura mari, quod ex eius cochleolis tingitur: itē hyacinthus aëri, propter coloris similitudinē: coccus igni & ætheri. Sed ad reliqua persequenda iam recurrat oratio. Fuit tamen ante Aaron, Noë, qui dicitur altare erexisse, & super illud holocaustū Domino obtulisse: itē Melchisedech, qui primus sacrificauit: & Abraham, Isaac, & Iacob, qui secundum eum itidē fecerunt: sed illos quadā naturali pietate, non sacerdotali auctoritate rem diuinam fecisse constat. Alij deinde ministri ab aliis constituti sunt, qui in tabernaculo, hoc est tēplo, in ministrādo hærent. Leuite ex tribu Leui filij Iacob, statim post datū sacerdotiū Aaron, & eius filijs, iubente Domino, à Mose eliguntur, qui semper adessent Aaron sacrificium facienti, excubarent dies ac noctes in tabernaculo, gestarent arcā & tabernaculum, item uasa, ac in circuitu tabernaculi locum castris statuerēt. Hos Græca uoce Diaconos appellamus: siquidem Moses præcipiente Domino, uti Ioseph. eodem lib. testa-

testatur, tribū Leui à profanis officiis segregans Deo cōsecrauit, eiq; negotiū custodiēdi tabernaculi dedit. Diaconis adiuuētō dati sunt ministri, qui illorū dictis audiētes essent, & oblationes caperent. Ii apud Hebræos Nathinnei appellantur, hoc est, dati aut donati, uel in humilitate Domino seruiētes: nunc Subdiaconi, quōd Diaconis subsint, nuncupantur. At Leuitis istis administrandī tēpus terminatū erat per Legē, quæ, ueluti in extremo 8. cap. Numer. est, talis fuit: A XXXV. annis, et supra, Leuitæ ingredientur, ut ministrēt in tabernaculo fœderis, quumq; quinquagesimum annum cōpleuerint, seruire cessabunt, ut postea custodiant quæ sibi commendata fuerint: tum enim uasa ac alia tabernaculi instrumenta seruanda curabāt. Item nōnullos alios delegit, qui lucernas semper in tabernaculo arđentes curarent. Hos nostri ceroferrarios interpretantur, uel Græcè Acolythos, seu potius Acoluthos, qui res corporis ministrant. Postea cōstituti sunt Ostiarij, qui aditui siue ianitores uocātur, ut ex præscripto Legis præessent tēplo custodiēdo, ne impurus quisquā ingrederetur. Itē Lectores, quorum ordo à prophetis initiū sumpsit, qui cōcionarentur, & legerēt: quibus dictū erat, Clama, ne cesses. Præcētorū, qui Psal. canerēt, auctor Dauid, siue Asaph fuisse dicitur, qui post Mosē primi Psal. cōposuerunt. Erat eorū ordo per successionē generis, sicuti sacerdotiū, qui assidue in templo canebant, ad uocem unius respōdente choro. Exorcizatores, id est, adiuratores (sic enim nostri interpretātur) aut increpantes, Salomon instituit, qui inuocarent super Catechumēnos, uel super eos qui spiritibus malis

uexabatur, nomen Domini, ita demones subigentes, ut ab eis egrederetur, sicuti ex Iosepho alibi demonstrauimus, ipsum Salomonem effugandorum demonum inuenisse modum. Hæc suo ordine, quo apud Hebræos instituta sunt, exposuimus, ut initium cuiusque rei, quod nostri in primis propositi est, per appositum pderetur. Quæ omnia quum umbra duntaxat futurorum fuerit, ita quæ inde consequuta sint, explicemus.

A quo noster primum institutus fuerit sacerdotalis ordo, & quotuplex esset sacerdotium, & quid sit sacerdotis manuum impositio, ac quis episcopus potifexue, atque quale eius munus, & quemadmodum presbyter uel diaconus quondam dictus fuerit episcopus. Cap. vi.

ESVS Christus præceptor noster postremo, auctore Eusebio in Ecclesiastica hist. & rex & potifex fuit, & utrunque ex testimonio Prophetarum probat. quum enim de Iesu meminit, qui Mosi successerat, inquit, Sed & idem Moses longè per Dei Spiritum præuidens qui sibi præpararetur successor, & prænoscens eum qui post se regnum susciperet, maioris sacramenti ministrum esse futurum, Iesum cognominauit eum, qui prius Aufe parentum fuerat appellatione uocitatus, sciens in huius uocabuli sacramento, maioris cuiusdam gloriæ regem, quam mortalis natura recipit, esse ponendum. Ita igitur per gemina hæc appellationis indicia, in altero pontificatus, in altero regalis formæ exprimuntur insignia, & Iesus Christus tanquam qui rex & pontifex esset, pariter nominatur. Et paulò post infert, Dauid quoque de Christo testatur,

tur, dicens, Sedes tua Deus in seculū seculi, uirga æquità-
tis, uirga regni tui. Dilexisti iustitiam, & odisti iniquita-
tem: propterea unxit te Deus, Deus tuus oleo letitiæ. In
quib. uerbis primū quidē eū Deū designat, deinde per
æquitàtis uirgā, sceptrū in eo regale cōmemorat. Hæc
Euseb. Hic illud appositè admonendū duxi, nō rectè
in Eusebiano codice scribi Ause, teste diuo Hieron. qui
statim in princ. lib. 1. comment. in Osee prophetam, in-
quit, Osee enim lingua nostra seruatorē sonat, quod no-
men habuit etiam Iosue filius Nun, antequā ei à Deo uo-
cabulum mutaretur: non enim (ut male in Græcis codi-
cibus legitur & Latinis) Ause dictus est, quo nihil omni-
no intelligitur, sed Osee, id est, seruator, & additum eius
nomini Dominus, ut seruator Domini diceretur. Hæc
Hieron. Sed domum redeamus. Is igitur pontifex noster
primus fuit, qui nobis sacerdotium instituit, idq; duplex
esse uoluit, alterum spirituale, alterum ministerij plenū.
Sed de hoc postea. Spirituale dedit, quum se pro nobis
obtulit, dicente apostolo Petro, Christus semel pro pec-
catis nostris mortuus est, iustus pro iniustis, ut nos offer-
ret Deo: mortificatus quidem carne, uiuificatus autem
spiritu. Et sacerdotium istud omnibus iuxtā Christianis
commune est, ea de causa institutum, ut Christum imita-
remur, teste Apost. ad Rom. scribente, Obsecro uos per
misericordiā Dei, ut exhibeatis corpora uestra hostiam
uiuentem, placentem Deo, rationabile obsequium ue-
strum. Sacerdotij autem huiuscemodi partes Christianus
homo etiam profanus agit, quū letus ex animo Deū uti
patrem amat, in omni loco inuocat, precatur, colit, lau-

dat: quod officium uel sacrificiū laudis dicitur: itē gratiā pro donis acceptis habet: contra idem tristis pœnitendo Deū ipsum uelut iudicē timet, ueniā precatur, orat, corā dolet, delicta spōte deplorat, ut est in Psal. 53. Voluntariē sacrificabo tibi. Idem noster Seruator alterū sacerdotiū ministerij instituit, quū dogmata Legis sequutus, quā nō soluendi, sed cōsummandi causa uenerat, ut postquam cælum ascendisset, nobis non deessent qui in terris sacerdotium uerum haberent, XII. elegit pontifices, quos nouo uocabulo Apostolos nominauit, ut qui mittendi essent in diuersas orbis partes, qui nouum dogma, hoc est, Euāgelium, cui etiā uocabulum innouarat, mortales docerent. Itē septuaginta discipulos, quos etiā ad concionandi munus delegerat, sacerdotes fecit, qui uice filiorum Aaron, sicut Orig. probatur. apud nos, minores haberentur sacerdotes, quales nunc Græcè presbyteri uocātur, hoc est Latine seniores, quòd canities quæ homini prudentiam afferre solet, digna sit honore & munere. Ab his igitur presbyterorum, sicut ab illis episcoporum cœpit ordo, quippe qui in eorum locum successere: quod uel Cypriani testimonio constat, dicentis, Meminisse autem diaconi debent, quoniā Apostolos, id est, episcopos & præpositos Dominus elegit. Et post eū, idem Hieron. testatur in epist. ad Marcellā, aduersus Montanū ita scribens, Apud nos Apostolorū locū episcopi tenent. Hos autē Apostolos ac discipulos mysteriorū Dei ministros, nō aliis constat initiatos sacris, nisi sola Christi electione, seu uocatione: quod ipsis deinde Apost. & postremò Rom. pōtificibus, sicut infra explicabitur, ex eplo fuit eligendorum sacer-

sacerdotum : sed ut hæc multis cæremoniis alioq; longè ritu, ita illi simpliciter, prout à Christo docti erant, illud institutū seruauerunt. Ad hunc quoq; modum Matthias factus est Apostolus, sic ipsi Apostoli septem sibi diaconos instituerunt, dicēte Luca in Actis, Et elegerūt Stephanū uirum plenū fide ac Spiritu sancto, & Philippū, & Prochorum, & Nicanorem, & Timonē, & Parmenam, & Nicolaū profelytum Antiochenū. Hos statuerunt in conspectu Apostolorum, & quum orassent, imposuerunt eis manus. Sic Titus in Creta ad præscriptū Pauli presbyteros cōstituit. Sed Bedas rem multò luculentissimè docet. Erant, inquit, baptizati Apostoli, at non erant sacerdotes, nisi quum Christus in cæna fecit illos sacerdotes, dās eis potestatem consecrandi corpus ipsius uerum, & post resurrectionem, absoluendi. Cæterum quum Apostolus epistola priore ad Timoth. cap. 5. sic præceperit, Manus citò nemini imponas : aliquis posset conuicere eum cuiuspiam mysterij sacerdotes initiandi formulam dedisse, id quod Chrysostr. homilia in eam epist. 16. affirmare uideatur, ita scribens : Vbi uerò hæc dixit, illud intulit, quod omnium maximè periculosum est, & in primis Ecclesiane cōtinet, de ordinationibus scilicet. Quid sibi uult nō ex prima statim probatione, sed ubi consideratio diuturna præcessit, tunc imposito manus. Et Ambr. hunc quoque locum ita interpretatur, Gratiā dari ordinatoris significat, per prophetiā & manuum impositionem. Prophetia est, qua eligitur quasi doctor futurus idoneus. Manuum uerò impositiones, uerba sunt mystica, quibus confirmatur ad opus electus, accipiens auctoritatē, teste conscien-

tia sua, ut audeat uice Domini sacrificiū Deo offerre. Sed ipse Paul. epist. 2. ad eundem Timoth. quid esset manuum impositio, apertè declarare uisus est, quum scripserit, Quam ob causam cōmonefacio te ut suscites donum Dei quod in te est, per impositionē manuum mearum: nō enim dedit nobis Deus spiritū timiditatis, sed potentiæ, ac dilectionis, & sobrietatis. Quæ omnia Chrysost. ita explanat, Admoneo te ut excites gratiā Dei quæ est in te, per impositionē manuum mearum, hoc est, gratiā Spiritus, quam accepisti ad Ecclesiæ institutionem, ad edenda miracula, ad omne religionis obsequiū: quippe hęc uel extinguere, uel excitare, in nobis est. Hactenus ille. Ac ita per impositionē manuum, uidetur dari sacerdoti electo Spiritus sanctus, quemadmodū teste Luca in Actis, quum de Samaritanis loquitur, baptizati afflantur eodē spiritu, quo Christus suos in primis ornauit, illustrauit, muniuit, dicens, Accipite Spiritum sanctū. quorumcunq; remiseritis, & reliqua. Fuit enim ille solennis ipsius Seruatoris modus benedicendi manu pariter atq; uoce, teste Hieron. in Matth. quum apud eum oblati fuerint pueri, ut manus imponeret, & oraret, hoc est, benediceret. At reuertamur eōdem. Atq; hinc olim factū uidetur, ut in consecrando episcopo, nil amplius cæremoniarum esset, nisi ut multitudo, quæ eius quoq; rei gratia, auctore Cypriano non uno in loco, & præsertim in epist. 4. ad Felicem presbyterum, semper episcoporum electioni intererat, precaretur, & presbyteri manus imponerent. Et hęc dicere habui de prima sacerdotum consecratione ab Apostolis & patribus usurpata. At post Christum, Petrus in sacer-

sacerdotio prerogatiuam habuisse dicitur, quod primus Apostolorum ordine, & eius sacrosancti collegij caput fuisset. Quapropter diuus Cypr. epist. 3. ad Cornelium, cathedram Petri principalem uocat: nam, nequis erret, nulla alia ratione sacerdotalis ordo à Romano episcopo profectus esse dici potest, nisi apud Italos duntaxat id factum intelligatur, quum per diu ante aduentum Petri in urbem Romam, apud Ierosolymos sacerdotium ritè institutum fuisse liquidò liqueat: quanquã Chrysoft. homilia ult. in Ioan. arbitratur Iacobum primũ Ierosolymitanum episcopum à Petro factum fuisse, id quod tamen alij non Petro solùm, sed Ioanni quoq;, ac alteri Iacobo assignat. Imò nemo eorũ illud fecit officium, si ipsi diuo Petro credimus, qui apud diuũ Clementem, lib. Recognitionum 1. de ea ipsa re ita testatur, Septimana iam una ex passione Domini complebatur annorum, & ecclesia in Ierusalem constituta, copiosissimè multiplicata crescebat per Iacobum, qui à Domino ordinatus est episcopus, rectissimis dispensationibus gubernata, etc. Igitur ita Petrus Apostolorum princeps fuit, ita Romani pontifices, iam inde ab initio magnæ habiti sunt auctoritatis. Ut apud eosdẽ Ierosolymos episcopalis cathedra locata ab initio est, & utrunq; attestatur Euseb. lib. Ecclesiasticæ hist. 7. ita scribens, Deniq; Iacobi cathedra usque ad hodiernum diem inibi (de Ierosolymis loquitur) seruetur, atque in ea sedent omnes, qui usq; ad præsens tẽpus sedis illius sacerdotium sortiuntur, & cũ magna ueneratione habetur, uel uetustatis uel primi sacerdotij sanctificationis obtentu. Hæc Eusebius. Illud idẽ postea à diuo Petro Romæ factũ

esse, testimonio est cathedralis celebritas eius dici, qui nunc ubiq; gentiū solennis est. Veruntamen existunt etiā nunc, qui contendant Petrum in omnes Apostolos ius habuisse: de qua re nostrum non est quicquam decernere, qui sacerdotij originem tantum querimus: tametsi contra nonnulli aliter censent, quia id uidetur Paulus ad Corinth. epist. 2. cap. 10. negare, scribens: Nam si & amplius quippiā gloriatus fuero de potestate nostra quam dedit nobis Dominus, non erubescam. Non enim dicit, quam dedit Petrus, sed Dominus. Et subiicit, Quam nobis potestatem dedit Dominus in ædificationem, & non in destructionem uestri. Ponit Paulus ædificare, ut alibi sæpe facit pro prodesse, quò demonstrat officium sacerdotis esse, æquè omnes iuuare, si uelit potestate sibi data uti. Episcopus uerò Græca uox est, & plus oneris quàm honoris significat: Latine dici potest speculator: & proprie, ut Martianus scribit, ij dicuntur episcopi, qui præ sunt pani, ac cæteris uenalibus rebus, quæ populis ciuitatum ob quotidianum uictum necessariae sunt. Vnde pontificibus id nomen inditum par est credere: quia quemadmodum illi quæ ad uitam humanam sustentandam pertinent, procurare debent, ita horum uigilando, docendo, bene agendo, animarum saluti consulere interest: id quod uel Clementis primi pontificis declarat præscriptum, qui decreuisse fertur, ut episcopalis cathedra in eminentiore templi loco collocaretur, sicut hodie seruatur, unde episcopus undique speculari posset. Ex quo quandiu episcopus suum eiusmodi facit officium, non imperare, non regnare, sed tam aptè quàm eleganter dicitur sedere:

sedere: quo porrò loquendi modo nos quoq; scribendo utamur licet. Hinc certè apparet, ut nihil potius esse debeat curæ episcopo, quàm incolumitas gregis sibi crediti: quo fit, ut in ciuitate hoc sit episcopus, quod in nauis gubernator, in curru rector, in exercitu dux, ut pote cuius, sicut ait Cyprianus, quantum perniciosum est ad sequentium lapsum ruina, tantum contra utile est & salutare, quum se per firmamentū religionis, fratribus præbet imitandum. Væ igitur episcopis, si qui sint muneris huius obliiti: quia, ut dicitur, cui multum datum est, multum quæretur ab eo. Atq; officium ab Apostolis inchoatum ac expletū, uti supra passim demonstratur, episcopi est regere Ecclesiā, concionari, populū uerbo Dei pascere, baptizare, & baptizatos cōfirmare, ordinibus sacris initiare ministros Dei, obire, circuire, circumspicere sepius suam prouinciā: cuius rei causa, à principio ipsi Apostoli prouincias inter se partiti sunt, ut in eis nomen Christi disseminarent, ex quo fructus charitatis, pietatis, iustitiæ ubiq; abundaret. Res hæc postea Paulo in primis Apost. curæ fuit, qui teste Luca in Actis, eas regiones reuisebat, in quib. antè multa sanctissime de Christo prædicasset, ut cognosceret quo essent statu fratres: & sublatis erroribus, si qui irrepissent in hominū mētes, religio non uiolaretur. Cæterum olim episcopi uocabātur presbyteri, teste non uno in loco diuo Hier. & præsertim in epist. ad Euagriū, ubi dicit, qua de causa episcopi posthac esse cœperint, ita scribēs: Quòd autem postea unus electus est, qui cæteris præponeretur, in schismatis remediū factū est, ne unusquisq; ad se trahēs Christi ecclesiam

rumperet: nam & Alexandria à Marco usq; ad Dionysium, presbyteri semper unū ex se electum episcopū nominabant: quomodo si exercitus imperatorem faciat, aut diaconi eligant de se, quem industrium nouerint, & archidiaconum uocant. Quid enim facit, excepta ordinatione, episcopus, quod presbyter non faciat? etc. Quid, quod & Chrysostr. homil. 2. in epist. ad Philipp. demonstrat episcopum dictum etiam esse diaconum, hoc est, ministrum? De episcopi nomine & officio satis dictum habeo: idem uerò pontifex uocatur, à posse & facio, ut Scauola affirmat: ut autem Varroni placet, à ponte: nā pons in Tyberi nomine Sublicius, primum à pōtificibus factus est, postea sæpe restitutus, quòd ligneus esset, necnon cæterorum pontium sarcinendorum cura ad eos delata est.

De primo ritu sacrorum quibus initiantur ij qui sacerdotes fiunt, & amiciendi usu, ac ibidem de sacerdotis officij initio. Cap. vii.

Romani pōtiffices Hebræorum sequuti institutum, primi omniū sacris quibusdam initiare cœperunt ostiarios, siue ianitores, lectores, exorcizatores, acoluthos, subdiaconos, diaconos, hoc est, Leuitas, quos numero septem ipsi Apostoli delegerant, presbyteros, & episcopos, quò sic per gradus ad sacerdotium unusquisq; promoueretur. Quos quidem ordines Caius Romanus pontifex, qui ex Diocletiani Imperatoris genere ortus erat, primus distinxit, quibus tanquam quibusdam gradibus ad episcopatum ascenderetur. Non nemo id Iginio pontifici, qui diu ante Caium sedit, assignat: cū quo me consentire mi-

nus poenitet : nã sic fieri potuit, ut quod Iginius inchoauerat, Caius ritè perfecerit. Atq; tum primùm coeperūt apud nos sacerdotes nouis & sacris initiari ordinibus, quod uel colligere licet ex Tertull. auctore longè antiquissimo, qui lib. De exhor. castit. eam rem planam facit, scribēs, Nõnne & laici sacerdotes sumus? scriptũ est, Laici sacerdotes sumus, regnũ quoq; nos, & sacerdotes Deo & Patri suo fecit. Differentiam inter ordinẽ & plebẽ, constituit Ecclesiæ auctoritas. hactenus Tertull. Illud idẽ constat, alio apud nos, ac apud Hebræos modo, istos ordines distribui. Illi enim in eo ordine perpetuò erant, in quẽ à principio recepti fuissent: nostri autẽ gradatim per omnes ordines ad sacerdotium ueniunt. Fuit iam inde ab initio sacerdoti in primis negotiũ à Christo datũ, ut doceret, baptizaret, consecraret eucharistiam, ministraret aliis, ligaret, solueret : quod fit quum sacerdos ut custos & rector, scit qui apud Deum aut ligandus aut absoluedus sit. Item iudicaret de dogmatibus, oraret pro aliis, ac sacrificium laudis, quod alibi tractabimus, pro salute populi offerret. & hæc ex Euãgeliis, atq; Apostolorum testimoniis cognoscamus licet. Videant igitur qui sacerdotes faciunt, quo se crimine obligent, si sint sacerdotes ad ea obeunda munia minus idonei. Sunt autem infiniti, qui tantum celebrandis Missis, quas dicunt, operã dant, & eius rei causa sacerdotes sunt, perinde quasi in ea omne consistat officium. Vestes uerò sacras quibus nostri amicumtur sacerdotes, ab Hebræis, uti suprã cap. 5. dictum est, habent: cuius nempe rei argumentum est, quod nostri tum pontifices, tum sacerdotes, partim eadem in-

diunt uestimenta, utputa zonam, seu cingulum, tuni-
 cam talarem, quam uocamus albam, tunicam hyacinthi-
 nam, ac mitram, partim non longè forma aut colore dif-
 ferentia, cuiusmodi sunt amictus capitis tegmen, qui lo-
 co cidaris usurpatur, planeta siue casula, quam uocant,
 fabricata instar rationalis, hoc est, logij, pallium haud
 dissimile superhumerali, & caligæ uice feminalium. Vn-
 de deniq; liquidò apparet, pleraq; omnia ab ipsis He-
 bræis uno uel altero modo sacerdotes nostros esse mu-
 tuatos, sicut illos ab Aegyptiis principio sumpsisse ueri-
 simile est. Porrò Aegyptij sacerdotes ex Pythagoræ præ-
 cepto, linteo tantum uestimento, ut purissimo mundissi-
 moq; in rebus diuinis utebantur: laneum uerò ut profa-
 num uituperabant, quia ab animato decerpitur, confici-
 turq; ex mortali materia. Contrà linea ideo pura uide-
 bantur, & sacrificantibus accommodata, quoniam li-
 num ex terra oritur: quæcunq; autem ex terra nascun-
 tur, munda & pura existimarunt. Hæc & id genus alia
 Herodotus lib. 2. tradit, & apud Philostratū memorat
 Tyanæus Apollonius. Atqui pari etiam ratione Hebræi
 Aegyptiorum institutum imitati esse uidentur. Iosephus
 enim lib. 6. Iudaici belli, scribit sacerdotes ad altare tem-
 plumq; accedere solitos omni uitio carentes, ueste byssi-
 na, id est, linea amictos. Et Hieronymus in lib. de ueste sa-
 cerdotali ad Fabiolam, dicit tunicam poderin, hoc est, ta-
 larem, superhumerali, quod & orarium dicitur, femi-
 nalia, cingulum, & tiaram, lintea esse indumenta. Adde
 & quod scriptū legimus in Ezechiele, cuius uerba sub-
 iiciam, quæ sunt huiusmodi: Quum ingredientur portas
 atrij

atrij interioris, uestibus lineis induentur, nec ascendet super eos quicquam laneum, quando ministrant in portis atrij interioris intrinsecus. Vittæ lineæ erūt in capitibus eorum, et feminalia lineæ erunt in lumbis eorum, etc. Sic nostri sacerdotes linteis uestimentis amicti, templum & altare adeunt, in sacrorumq; pompa incedunt, ritu dubio procul ab Aegyptiis per manus Hebræorum usq; ad nos translato: & id, credo, quia, teste Cicer. De legibus, color albus præcipuè decorus Deo est habitus. Verūm quia splendidus cultus facit auctoritatem, placuit propterea patribus & bombycinas introducere uestes, ut qui arbitrati sunt, opinor, nequaquam id luxuriæ uitio dari posse, quod ad diuini cultus magnificentiam adhiberetur. Insignia pontificatus ab ipsis etiam Hebræis omnia ferè accepta, id est, lineæ uestis summa, quæ niueo candore insignis uitā undiq; puram admonet: uelut mitra bicornis noui pariter ac ueteris Instrumenti scientiā. Adduntur bina cornua, quoniā Moses acceptis tabulis, quibus mandata Dei inscripta erant, uisus est suis cornutus. Aureum diadema gemmis distinctum, Constantinus Imp. primus Syluestro pontifici Romano obtulit, quod ille nō recepit, ueluti parū religioni idoneū, phrygia mitra cādida cōtentus: sed pontificū posteritas donum deinde principis haud aspernata est. Baculus instar Moysi, seu Aaron uirgæ datus, populi uitia castigandi potestati attribuit. Annulus, Christi & Ecclesiæ copulationis, ut pignus habetur: sicuti chirothecæ purū manū ab omni humanarū rerū contagione officii, diuinarumq; administrationem, & pedū tegumēta crediti gregis uigilan-

tissimam curam indicant. Atq; hæc ferè omnia ex decreto Clementis accepta ferunt, quæ undecunq; manarint, magis omnino Hebraica quàm Apostolica instituta referunt. Quædam quoq; alia sunt ad usum sacerdotum, mysticè ab insequentibus quæsitæ, de quorum initiis nihil omnino certi habeo tradere.

Vnde mos natus, cur omnes initiati uerticem derendant, ac quàm illud facere olim probrosum fuerit, & ibi de Nazaræorum secta, & quando lege exceptum sit, quibus initiari non liceret, præsertim per bigamiam, & quomodo liceret, ac unde ipsa bigamia introducta sit. Cap. VIII.

Commune initiatis omnibus insigne est uertex rasus, præcipuum sacri profaniq; capitæ discriminè, qui admonet sacerdotes, spretis omnibus humanis uoluptatibus, oportere cælestia tantùm meditari. Hoc auctore Beda in Ecclesiastica historia Anglorum, ideo per patres in consuetudine uenit, legeq; sancitum, ut quod à principio ab inimicis probro & ignominie est datùm, hoc honori deinceps decoriq; haberetur. Siquidè quùm Petrus, prout idè prodidit, Antiochiæ concionaretur, fuit illi ab improbis summum capitis abrasum, ut ludibrio cunctis impendiò magis foret. Fuisse autè radere caput probrosum, hoc arguit quòd quùm Dauid misisset nōnullos ex suis ad Hanō regē filiorum Ammō, qui cū patris mortē grauiter mœrētē suo nomine cōsolarētur, ille suspicatus eos uenisse ad explorandū terræ situm, rerumq; statum, rasit illis capita, præciditq; tunicas usq; ad nates, atq; ita ignominia nota

tos domū dimisit. Vnde graue mox ortum est inter reges
 bellū. Extat historia lib. Paralip. priore, cap. 19. Item a-
 pud Romanos cōsuetudinis fuit, captiuitate liberatos cur-
 rum triūphantis sequi, raso capite, & pileatos: etsi illud
 nota erat adeptæ libertatis. Sed apud Lōgobardos id in
 rebus longè post homines natos fœdissimis habitum: sic
 enim Archpertus inuaso per uim regno, Rhotarim du-
 cem qui Linthperto regio puero fauebat, captū totōdit.
 Ego dixerim à Nazaræis, quorū secta apud Iudæos cele-
 bris erat, initiū huius rei ortū, quod illi prius seruato pi-
 lo, denuò post magnam uitæ continentia, caput abrade-
 rent, capillosq; in sacrificij ignem iniicerent, ut eo modo
 suæ pietatis perfectionē Domino cōsecrarent. Meminit
 & Iosephus de huiusmodi more dedicādi capillos, quem
 Nazaræi obseruabant, lib. 4. Antiq. scribēs, Siquis eorū
 nouerit, quos Nazaræos appellāt, comam nutrire, & ui-
 no non uti, isti dum capillos suos dedicāt, propter sacrifi-
 cia, uenientes ad sacerdotes corbā offerunt, quod signifi-
 cat munus. Erant Nazaræi, testē Orig. super Numeros,
 qui semetipsos deuuebant Deo, de quibus lex per Mo-
 sen data fuit, ut in iisdē Numeris extat. Sacerdotes uerò
 Dominus per Mosen, ut in Leuit. patet, capite & barba
 raso esse uctuit: & apud Ezechiel. præcepit illud idē, di-
 cēs, Sacerdotes caput suū nō radant, neq; comā nutriāt,
 sed tōdeant. Cæterum Herodot. in Euterpe, & Plin. scri-
 bunt, sacerdotes Aegyptios consueuisse derasis capitibus
 morere, & in luctu esse ex morte Apis, qui in Aegypto
 numinis uice colebatur, ac demum totum corpus erade-
 re, ut nequid eis inter deorum cultum, aut pediculi alia-

rumve sordium crearetur. Meminit & Apuleius libro Afini sui aurei 2. de huiusmodi sacerdotib. derasis. Hinc igitur, opinor, fluxit ritus Nazareorum, & ab iis nostrorum sacerdotū, qui iubentur caput radere, & comā nutrire prohibentur. Hieron. uerò, quod & in decretis canonicis scriptū leges, rasum caput & coronam quam appellant, significare autumat diuitiarū omnium derelictionē: at capillos qui remanent, aliqua sacerdotibus esse retinenda ad sustentationē. His autem perbellis interpretationibus bene multi sacerdotes gaudent, ritusq; seruant di causa, latè uerticē radunt, sed ex magnis opibus, quas habent, nihil impertire, nihil deponere, nihil relinquere uolunt. Et hæc est cæremoniarum summa. Paulus apost. in Cenchræis (Cenchræa enim portus est Corinthiorū) nutriuit & totondit comam, rasit caluitium, exercuit nudipedalia. auctor idem Hieron. aduersus Iouinianū lib. 1. Quæ uerò qualiāue essent nudipedalia sacra, dicitur lib. 6. cap. 11. quum de uouendi usu agetur. Barbam itidem aut comam ne præsul, nèue reliqui sacris initiati nutrent, ex Moysi præcepto, secundū Apost. præceptū, primus uetuit Anacletus quintus à Petro Pontifex Romanus. Fuit & eiusdē decretum, ut episcopus à tribus initiaretur episcopis, sacerdos uerò ab uno tātum, cui subesset. auctor Gratianus. At Romanus episcopus à tribus quoq; sed certis episcopis apud Lateranum consecratur, hoc est, Ostiensi, Portuensi & Veliterno. Sic Ioannes quintus, primus cōsecrari uoluit, quem ritum postea successores seruarunt. Quin iam tum mos inoleuit, ut pontifici renuntiato ipse Ostiensis præsul inter sacra

CORO-

coronã imponeret, quum satis constet antea Pontificem uel Imperatoris Cōstantinopolitani, sicut infrã dicitur, auctoritate electum, cōsueuisse duci ad cathedrã diui Petri, & postquã in ea sedisset, tũ ut ritẽ factum pōtificem haberi, aliis cūctis cãremoniis neglectis. Digamus uerò ne ad officiũ sacerdotis admitteretur, Syricius decreuit, ac, si iam admissus esset, ut ab eo pelleretur, quòd Apost. illud antea prohibuisset, qui ad Timothẽũ scribens, uoluit episcopũ unius uxoris esse uirũ. Sicut ne debiles mēbris aut manci in sacerdotũ numerũ reciperẽtur, Anastasius primus cōstituit, & utrunq; ex Moysi legibus esse dixerim, qui ut mancos procul à sacerdotio esse uoluit, sic ea ratione iussisse uidetur, ut pōtifex uirginẽ tantũ duceret uxorem, quò ab eo digamiam excluderet, quã iam inde ab initio apud priscos quoq; impedimento esse consuevit sacerdotium petere uolentibus: quòd testatur Seruius, enarrans illud quarti Aeneidos,

Huic uni forsan potui succumbere culpæ.

ubi ait, Culpæ, propter antiquum ritum, quo repellentur à sacerdotio bis nuptæ. Præterea ne quisquam minor triginta annis presbyter fieret, Bonifacius primus censuit, quia, credo, ea fuit apud Hebræos, teste Hieronymo in proœmio in Ezechielem, ætas sacerdotalis ministerij. Illud deinde decretum Lateranensis concilij auctoritate, ad episcopos eligendos translatum constat, estq; statutum, ut uiginti quinq; annos natus duntaxat presbyter creari posset, atque hoc ad imitationem, opinor, Leuitarum, qui uti in Numeris extat, & supra cap. 5. ostendimus, non antè incipiebant famulari

in tabernaculo, quàm totidem nati essent annos. Et illa episcopis, hæc presbyteris legitima ætas, quò utriq; iam consilio boni, sacros canones rectè prius nossent, quemadmodum Cælestinus primus iusserat, quàm alios regere, uel docere inciperent. auctor Gratianus.

Qui primi in urbe Roma & alibi presbyteris parochias, ac episcopis diœceses diuiserint, ac quale fuerit parochorum officium, & de cardinalium ordinis origine. Cap. ix.

Acerdotio ritè instituto, uisum est patrib. in primis cõducibile, ut munera diuiderentur, quò pro se quisq; suum & officium nosceret, & impigrè faceret. Itaq; summũ rerum, id est, animarũ curandarũ negotiũ presbyteris datur: & id præcipuè Romæ, ubi Apostolica sedes iam locata erat, institutũ cœpit. Et ne ea administratio in promiscuo esset, Euaristus pontifex primus omnium titulos ipsis presbyteris diuisit, septemq; diaconos instituit, qui ueritatis gratia cõcionatorè obseruarèt, imitatus Apostolos, qui, ut supra ostèdi, totidè sibi diaconos ministros creauissent. Secundo deinde loco, circiter annum salutis CCLXVII. Dionysius tã presbyteris urbis Romæ, quã aliarum gentium tẽpla, cœmeteria, et parochias quas dicũt, diuisit: præterea episcopis diœceses distribuit, mandauitq; ut unusquisq; suis finibus ac limitibus cõtètus esset. Parochias, ut hoc demõstremus, nostri appellãt singula tẽpla diœcesis, & eorũ territoriũ certis terminis distinctum, quod qui terunt, hoc est, incolunt, parochiani dicuntur, à parochis puto dictas: erãt enim parochi magistratus

stratus apud Romanos, qui publicis legatis ligna & salem præbenda curabant. Horat. lib. 1. Sermonū, Et parochi quæ debent ligna, salemq;. Et quia sine igne & sale, apud Hebræos, ut infra dicitur, nullū fiebat sacrificiū, & ut parochi legatis usui necessaria providebant: ita sacerdotes templorum præfecti suppeditant suis parochianis, quæ ad salutē animarum pertinent, non ab re parochias uocamus. Ad propositū redeo. Nec ita multo post Marcellus titulos urbis ab Euaristo primū presbyteris datos numero limitauit, decreto statuēs quinq; & uiginti, ac quasi dioceses esse, ad baptizandum eos, qui ex gentibus externis in Christianorum coetum quotidie uenirent, & sepeliendum mortuos. Hæc ex Bibliothecario, Damaso, Platina, ac aliis uel recētoribus sacræ historiæ scriptoribus, quos miror neq; hoc neq; alio, quod sciam, loco non explicuisse, qui essent ij presbyteri, quibus titulos in urbe datos tradunt, unde haud dubiè prima cardinalium origo est: sed ueluti par est coniectare, illi rem, ut ab initio parum claram, silentio prætereundam fortè duxerunt, quam Iurisperiti quidā posthac inuestigare tentarunt. Verū & illi quū nihil certi haberēt quod proderent, more eorū qui quum obscuri sint, inani nobilitatis nomine sibi blandientes, alius ad Achillem, alius ad Aeneā, alius ad Numā Pōpiliū, suū genus referunt, magno opere conati sunt ostendere cardinaliū orāinē ab Hebræis esse profectum: & ante omnes, id fecit Siculus Andreas, cognomento Barbatius, qui ut à Bessarione antistite seculi nostri, uerè ultra alios & animi & corporis dotibus cardinale, gratiā iniret, de ea re cōmentariolū pri-

mus edidit. Sed ne hominem sepius citando defatigemus,
 ipse suū iam incipiat narrare cōmentū. Occurrit, inquit,
 illud quod in 1. Reg. lib. cap. 2. pulcherrimē scriptū est,
 Domini enim sunt cardines terræ, & posuit super eos
 orbē. Quā auctoritatē Hostiēsis doctor excelsus figura-
 uit ad cardinales: sicut enim ostiū regitur cardine, ita &
 ecclesia Romana regitur consilio cardinalium. Hæc ille.
 Vide, non secus isti Iuriscōsulti aliquoties detorquent sa-
 cras literas quò uolunt, ac sutores sordidas solent denti-
 bus extendere pelles. Si fuit id oraculum, ut quandoq; illi
 qui Cardinales appellarentur, regerent apud Romanos
 Christianam rempublicam, etsi reor nunquam tale quid
 somniatū esse ab Anna, quæ inibi loquitur, cur non po-
 tius illud referendum est ad episcopos & presbyteros,
 qui per diu antea cardinales, id est, præcipui siue prima-
 rij, & nuncupati sunt, & res religionis gesserunt? quod
 ipse testimonio Guidonis archidiaconi Bononiēsis, Iurif-
 consulti non cōtemnendi cōprobat, dicens, Olim autē in
 quacunq; ecclesia principales sacerdotes seu episcopi, di-
 cebantur cardinales, id est, principales. Et inde pergit,
 Scriptum est in Deuter. Si difficile & ambiguū apud te
 iudicium esse perspexeris, recurre ad sacerdotes Leuitici
 generis, & ad iudicē qui fuerit illo tempore: ipsi enim iu-
 dicabunt tibi iudicij ueritatē. Et subdit, Ecce nūc quòd sa-
 cerdotes Leuitici tēpore ueteris Testamēti erant cōsilia-
 rij, & sic fuerūt de isre diuino, licet nō sub nomine cardi-
 naliū: sed huiusmodi sacerdotes consiliarij sunt Domini
 cardinales hodie, sic appellati, etc. Nō animaduertit Sicu-
 lus illum locum apud nos, iam pridē ab episcopis & aliis
 sa-

sacerdotibus inferioribus occupatū esse, qui unā cū episcopo Romano, amplius mille annis gubernarūt Romanā dioecesi, antequā quisquam illud sublime cardinalis nomē, quale nunc ubiq; latē resonat, tulisset, ac propterea suos dominos cardinales tardē uenisse, ut iure dici possint apud nos in locum Leuitarum sacerdotū successisse. Hactenus de ioculatoria Siculi disputatione. Ceterū Guido archidiaconus proximē uerum accessisse uidetur, qui in cōmentariis, quos in sextum iuris Pontificij librū scripsit, & Franciscus Zabarellus cardinalis ex testimonio Martini Cisterciensis historici, qui Innocentij quarti pontificis æqualis fuit, unā produnt, anno circiter humanæ salutis ducentesimo trigesimo altero, sedente quodā Pontiano, qui in ordine Romanorū pontificum nō ponitur, fuisse Romæ ducentos triginta sex sacerdotes cardinales, & sexagesimo septimo deinde anno, Marcellum quem nos diximus diuississe titulos presbyteris, cōstituisse quindecim cardinales, qui mortuos sepelirent, & infantes baptizarent. Hæc non multūm discrepant ab iis quæ ex Bibliothecario, Damaso, & Platina supra commemorauimus. Sanè hi Marcellum aiunt quinque, & uiginti dioeceses constituisse, ad usum baptismi, & sepulturæ: illi uerò scribunt eundē pontificem quindecim fecisse cardinales, qui baptizandi infantes, atq; humādi demortuos curam sustinerent. Atq; hæc uera cardinaliū ordinis origo est, non fuitq; ab initio aliud cardinalium nomen, nisi excellentioris epitheti notatio, perinde ac id usurpamus, quum dicimus, solanum, fauoniū, austrū, & septentrionem, quatuor esse uentos cardinales, id est, primarios:

ueluti altissimæ partes cæli uocitantur cardines, quòd
 circa illos mundus circumferatur, & ad similitudinẽ co-
 rum nuncupentur cardines, circa quos ualua uoluuntur.
 Nõ fuit itẽ aliquãdiu deinde aliud esse cardinalẽ, nisi an-
 te alios habere curã animarũ: quod ut aliis pòst iudican-
 dum melius relinqũ, testimonia quæpiã et si recentiora,
 ex diuo Gregorio subiiciã. Is enim lib. epist. primò, Cor-
 sicæ insulæ sacerdotũ cœtui, & nobilibus ita scribit, Ea
 de re quoniam ecclesia Alariensis, Sagonensis sacerdotis
 diu est auxilio destituta, necessariũ duximus Martinum
 episcopum fratrem nostrum, ibidẽ cardinalem cõstituere
 sacerdotẽ, Leoni uerò fratri nostro operam uisitationis
 iniungere. Ibidẽ ad Ianusrium archiepiscopum Carallis
 Sardinia, Liberatus igitur de quo nobis significasti, quia
 diaconi fungeretur officio, si antea non est factus cardi-
 nalis, ordinatis à te diaconis nulla debet ratione præpo-
 ni. Et infra subdit, Si eius obedientia fueris inuitatus, &
 eum post hæc cardinalẽ facere uolueris, etc. Itẽ ad Ioan-
 nem episcopum Squillatinum, Pastoralis officij cura nos
 admonet, destitutis ecclesiis proprios cõstituere sacerdo-
 tes, qui gregẽ Dominicũ gubernẽt. Propterea te Ioannẽ
 Lisitanæ ciuitatis episcopũ nostrũ in Squillatina eccle-
 sia cardinalem duximus cõstituere sacerdotẽ, ut anima-
 rum curã spe futuræ retributionis susceptam impleas, &
 reliq. Verum quum postea Bonifacius tertius ab Impera-
 tore Phoca impetrasset, ut in omnes episcopos præroga-
 tiuam haberet, omniumq; caput perpetuò foret, uti infra
 subtilius dicitur, iam tum Romanus pontifex multò
 quàm antea unã cum suo urbano sacerdotũ senatu, cun-
 ctis

*Etis sine cōtrouersia præstare auctoritate cœpit, ac simul illi presbyteri, quibus olim tituli dati, quibus Christiano-
 rû animas curandi munus delatum fuerat, eo cardinaliis nomine uelut supremæ illius dignitatis proprio, cū primis honestari cœpere. Ac ita quod principio prorsum oneri fuit, summo tandem honori esse cœpit: nec immeritò, quãdo illi in administrãda repub. Christiana, suo pontifici semper præstò aderãt, sic uel iis paulatim decus accessit, paulatimq; inter cõtentiones Imperatorum, ac populi Rom. de pontifice creando sæpius ortas, prærogatiua iusq; ipsius pontificis eligendi partum est; adeo ut Innocentius quartus, qui circiter annû salutis MC CXLIII. Apostolicam tenere cœpit sedem, postremò publico decreto sanxerit, ut equo deinceps insidentes rubro uterentur galero, quò maior adhuc ordini accresceret maiestas: argumento tamen manifesto oportere eius ordinis antistites semper esse paratos, pro religionis defensione offerre se in discrimen, & sanguinẽ effundere. Ita deniq; cardinalis nomen celebre reddidit, ita ordinem instituit supremũ. At istuc insigne ad imitationẽ Hebræorum sacerdotũ datum esse uidetur: nam illi tiara utebantur, uti suprã diximus, quæ teste Hieronymo rotunda erat, ut pileus. Inde ad differentiã ordinis, episcopi quoq; petasum ferre cœperũt, qui extrinsecus niger, intrinsecus uerò uiridis esset. Dedit postea Paulus secũdus uestẽ coccineã cucullo insignem, hoc est, lacernã (ita ueteres appellasse ius dicamus) ut hæc etiã cum rubenti petaso ordinis insignia forent, quæ pictores deinde nostri nimirum ualde pij, uel diuo Hieronymo impertiti sunt, quibus nunc eius simu-*

lachrum passim in sacris ædibus ornatū uisitur, quia dicitur presbyter Romanus fuisse, cisi per id tempus quo ille uixit, ne nomen quidem tam sublime cardinalis erat auditū. Faciunt præterea fidē tituli quos hodie habent cardinales, quos uocamus, in locū illorum perpetuo tenore successisse presbyterorum, quibus, prout declaratum est, Euaristus primū titulos, deinde Marcell. uelut dioeceses digesserat. Testificatur & illud, quò fertur Anastasius presbyter cardinalis S. Marcelli à Leone III. damnatus, reiectusq; ab ordine, quòd contra canonum sanctiones, quinque annis parochiam non adisset suam. Quanquam uel me minimè fugit Innocentium III. in suis decretalibus epistolis appellare sacerdotes Leuitici generis, fratres suos in ministerio sacerdotali adiutores: at ea uerba plures Iurisperiti rectè sentientes ad episcopos, non ad cardinales attinere affirmant, quò locū uel sic tueantur, uel emendent. Sed iam satis de initio ordinis, qui nūc supremus habetur, cardinaliū, à pio orti ministerio, qui tanto deinde incremento auctus est, ut omni illo quòdam onere leuatus, solus sit totius reipublicæ Christianæ senatus. Quo factum est, ut urbs etiam Roma, lux olim orbis terrarū, atq; arx omnium gentiū, suum recepisse senatū, quo latè regebat, meritò sibi uideri possit, simulq; gaudere quòd hi senatores nō censu, sicuti prisca illi Romani, sed uite sanctimonia, doctrina, moribusq; temperatis ac moderatis ornati iam inde ab initio, de concilij sententia cooptari cœperint. Quanquam insicias ire non licet, & huic sacrosanctæ legi aliquoties derogari: nā pinguis est, ut iam uulgò dicitur, panis Christi, cuius dulcedo iuxtà

probos ac improbos allicit, & ut illi bono modo, ita hi malo ad eam degustandam non raro aspirant. Quare periculum est, ne aliquando sacerdotalis ordo inde labefactari incipiat. Is autem ordo ex triplici initiatorum genere constat: sunt enim aut episcopi, & ij quidem numero sex, Ostiensis, Sabinensis, Portuensis, Tusculanus, Praenestinus, & Albanensis: aut presbyteri, aut diaconi, neutrorum tamen certo praescripto numero.

De origine honorum qui Romano pontifici habentur, & de eius auctoritate in omnes ecclesias, atq; quibus illius & episcoporum ac Imperatorum occidentalium eligendorum ius à principio fuerit. Cap. x.

Primum honos Romano pontifici habetur, ut si minus pulchro honestetur nomine, ei statim creato liceat illud mutare. Verbi gratia, non extra iocum dictum sit, Si homo maleficus antè fortè fuerit, ut Bonifacius appelletur: si timidus, Leo: si rusticus, Urbanus: si improbus, Innocentius: si ferox, Clemens: si malè audierit, Benedictus, ut saltem nomine pontifex ornamèto sit dignitati. Eius autem rei auctor fuisse dicitur Sergius secundus, cui quum Os porci diceretur, ad obscenam nominis uocem tollendā, datū est, ut aliud sibi nomen optaret. Et illud atit ex imitatione Christi esse factum, qui Simoni Bar-Ionæ nomen Petrum indidisset. Manavit dein mos ad posteros, ut qui pōtiffices crearētur, omisso priore nomine, eligerent sibi unū aliquod ex pōtifficū qui antè fuissent, nominibus. Itē Roman. pōtiffex humeris hominū circumfertur: hoc inde
t iiij

natū quidā arbitrantur, quōd Stephanus secūdus, ut populo Romano ob insignes animi uirtutes uitæq; integritatē charissimus statim factus, pōtifex humeris omnium præ gaudio exultantiū fuerit sublatus, atq; in ædem Seruatoris ad Lateranū deportatus. Quē ritū deinceps seruarunt successores, adeo semper ueterū honorū ac pōparum magis quā morū tenax est posteritas. Ego tamē dixerim illud ab ethnicis pontifices esse mutuatos, quando apud Romanos cū primis mos fuit, ut prædiuites ac primarij uiri lectica seruis gestata ueherentur. Iuuenalis,

Quadruiuo? quum iam sexta ceruice feratur,

Hinc atq; inde patens, ac nuda pede cathedra.

Et lectica hæc Græcè dicitur hexaphorus, quia sexta ceruice, hoc est, sex seruis, sicut ait Iuuenalis, ferri solebat. Martialis lib. Epigram. 4.

Quum tibi non essent sex millia Cæciliane,

Ingenti latè uectus es hexaphoro.

Ius autē creandi Romani pontificis usq; ad tempora Cōstantini Imperatoris, quum pontificatus potuit cruciatus potius dici quā dignitas, haud dubiè penes collegium Romanorum sacerdotum fuit. Postea paulatim cœpit eiusdem collegij, cum populi suffragio, ea electio firma esse, quā Cōstantinopolitanus probasset Imperator; idq; institutū durauit usq; ad annū salutis DCLXXXV. Quo quidem tempore Cōstantinus quartus Imperator, sanctitate Benedicti secundi permotus statuit, ut quem iam inde sacerdotum senatus populusq; Romanus pontificem creasset, is uerè successor Petri haberetur, quū ante id tempus, Constantinopolitani principis & Italiæ

exar-

exarchi auctoritate, ea sit dignitas rata habita, id quod postea haud diu est seruatum: nam quum paucis post annis Gregorius tertius, ac nonnulli alij deinceps pontifices Longobardorum iniuriis pressi, nihil auxilij à Constantinopolitanis principibus haberent, ad Carolū primò Martellum, & Pipinum, deinde ad Carolum Magnum ipsius Pipini filium Francorum reges confugere coacti sunt. Quas ob res, Leo tertius ipsum magnum Carolum fecit imperatorē, cuius successores consueuerunt itidē pōtificis electionē confirmare. Atq; sic usu uenit, ut tū primū tutela Romani pontificis ab Imperatoribus Cōstantinopolitanis ad alios translata sit. Postremò circiter annū salutis MLIX, Nicolaus secundus cōcilio celebrato, pontificum electionē ad cardinales illos, qui, ut supra diximus, animarū curam gerebant, tantum reduxit, idq; hodie seruatur. Quod autem per Nicolaum factum est, scriptū leges in canonicis decretis, dist. XXIII. Sed ea electio tam à reliquis sacerdotibus, quàm à populo Romano comprobanda erat, poteratq; optari, qui etiam illius non fuisset collegij. At utrunq; breui post tēpore penè est antiquatum: nunc enim cardinales, & sine populi sacerdotumq; cōsensu, & cardinalem tantum faciunt pōtificem Romanum: quāvis nulla lege exceptum sit, quin iure queant cuiusvis ordinis uirum pontificem creare. At ea prima, deinde altera tertiāve electionis immutatio causa fuit, suspicor, quamobrem nonnullæ ecclesie posthac conatæ sint pro suo iure, sine Romani pontificis auctoritate, agere: quæ tamen paulatim ad officium rediere: nā Græci antistites, Simplicio sedēte, Romanum

pontificem omnium caput esse ultrò declararunt : qui fuit
 annus salutis CCCCLXXV. Is dein Ioāni Cōstantinopo-
 litano episcopo id ad se honoris reuocare conāti, etiam
 iuuāte Mauritio principe, gnauiter restitit, ac breui post
 recuperata prorsus dignitate, Phocæ Imperatoris iussu,
 est rursus princeps omnium declaratus, etsi Græcis argu-
 mētantibus eo loci debere esse Christianæ pietatis arcē,
 quo & imperij. Idē ut pater Rauēnates episcopos ad of-
 ficiū reuocauit, quos iam pridē Longobardorū ac exar-
 charum temeritas alienauerat. Item & Mediolanenses
 eisdē furoribus actos, post CC. annos quā descuerant,
 ad sanitatem reduxit. Quin uel Aquileiēses nōnihil sub
 Gregorio aberrantes, breui ad obsequiū retracti, & pal-
 lij usus post centū & quinquaginta annos, quā eo fue-
 rant priuati, restitutus. Atq; sic Romanus pontifex cur-
 ctarum est ecclesiarū caput, et id quidē summo omnium
 gentiū consensu, ita ut nō sit, uel impiis hominibus locus
 iam ullus aliter somniandi, nedū disputandi relictus. Ius
 autem eligendorū episcoporū, sacerdotum, ac diacono-
 rū, iam inde à principio penes Apostolos, & dein apud
 sacerdotes ciuitatū, non sine tamen suffragio plebis, atq;
 iudicio uiciorum episcoporū fuit. Et hunc ritū diu ser-
 uatum esse diuus Cyprianus non uno in loco, & in epi-
 stola præsertim quarta ad Felicem presbyterū testatur,
 atq; inibi de ea re luculenter edisserit. Sed quum ista lex
 iam pridem refrixerit, nihil est quòd hic Cypriani uer-
 ba ponamus. Episcopum uerò ita electum cæteri pro-
 uincie episcopi initiabant, idq; fiebat decreto Niceni cō-
 uentus, quo sancitum erat, ut episcopus, si fieri posset, à
 totius

totius prouinciæ, sin uerò difficile foret, tum non minus quàm à tribus initiaretur, & id non sine metropolitani auctoritate. Vtrunq; hodie penes Romanū pontificē est: ille enim creat episcopos, & initiat, uel secundū Nicenū præscriptum, initiari, id est, consecrari mandat. At post hæc, creatio episcoporum in aliam formam mutata est à Bonifacio tertio: is enim decreuit, ut ab urbium populo sacerdotumq; coetu eligerentur, nō refragante loci principe, & pōtifice Romano annuēte his uerbis, Volumus, & iubemus. At illud decretum uelut nimis utiq; laudabile citò obsoleuit, cunctis semper in peius nostris delabentibus rebus. Postea Imperator de ea re consuli cœpit, sed id ius Ludouicus Caroli Magni filius Paschali pōtifici restituit, paulò antè Carolo patri ab Hadriano concessum. Veruntamen hodie bona principum nostrorum pars illud mordicus tenet, imò non modò episcopos paschim quos uolunt, declarant, renūntiant, dicunt, sine sacerdotum populiq; suffragio, sed sunt, qui suis duntaxat diplomatibus possessionem minorum sacerdotiorum tradant, quod modis omnibus Simplicius ac Gregorius uertuerunt. Imperatores uerò nostros, occidentales dico, iam inde ab initio penes Romanum Pontificem creandi potestas fuit, quando Leo tertius, sicut suprà tradidimus, Carolū Magnum Imperatorem fecit, coronāq; qua honestatur Imperatores, donauit, quam Platina diadema uocat: est enim fasciā linea, qua insigni reges utuntur. Postea Ioannes duodecimus Othonem Germaniæ regem Imperatorem creauit. Et postremò Gregorius quintus, ut suam gentem (fuit enim homo Germanus)

singulari quopiã beneficio afficeret, auctoritatẽ in poste-
rũ tempus eligẽdi Imperatoris fecit archiepiscopis, Mo-
guntino, Treuerensi, & Colonienfi, item marchioni Brã-
deburgensi, comiti Palatino, duci Saxonie, & regi Boë-
mie, ut qui ab eis renũtiatus esset, Cæsar & Romanorũ
rex diceretur, ac deinde Imperator statim, ut electionem
huiusmodi Romanus p̄tífex cõprobasset. Fuit is annus
humanæ salutis MII. Atq; sic Germani principes ius il-
lud acquisuerũt, quod etiãnum habet, retinet, cõseruat.

Qui primi notarios in urbe Roma cõstituerint, qui res
martyrum gestas scriberent, & ibidem de proto-
notariorum ac cubiculariorum origi-
ne. Cap. xi.

Vgebatur principio asidue inter seuas
Romanorum principum persecutiones,
piorum numerus, & quò magis illa feri-
tas debacchabatur, hoc plures quotidie e-
iusmodi tormenta subire non formidabant, ut iam multi-
tudo Christianorum multò esset ipsis Imperatoribus su-
spectior quàm religio. Ne igitur memoria tot fortium fá-
ctorum, quibus nunc fulget religio, instar solis & lune,
ullo unquam tempore hominũ mentibus excideret, nève
posteritatem quandoq; latèret, quonam pacto illa ubiq;
gentium propagata fuisset, Iulius primus Romanus pon-
tífex, omnia ad rem sacram pertinentia per notarios li-
terarum monumentis mandanda curauit. si ab initio suis-
se uideri possunt, quos hodie protonotarios uocãt, quo-
rum officium est, res præcipue gestas conscribere. Ab
hac opinione sunt qui dissentiant: ego tamen tam pium
factum

factum Clementi malim assignare, quem constat regiones septem notariis diuississe, qui diligēter res martyrum gestas scriberent: sed illud postea Antherus stabilius reddidit. Quod sicut Clementis & Antheri fuit institutum, ita fieri potuit, ut successorum incuria intermissum, à Iulio postremò fuerit renouatum. Atq; tale nostri protonotarij habuere principium. Reperio etiam Fabianū, qui Anthero successit, & Caiū deinde regiones diuississe diaconis, qui itidē gesta martyrum literis mandarent. Verum hoc munus tempestate nostra, excusso scribendi onere, in ordinē abiit haudquaquā indecorum, et si uenalis est. Sūt hodie protonotarij Apostolici numero septē, qui, ut dictū est, in illud collegium pretio cooptantur. Sunt præterea extraordinarij sine numero à pontifice gratuito creati, qui eius dignitatis priuilegijs perinde gaudēt, atq; alij, cōmodum aliud non cōsequuntur. Omnes equitādō pileo utuntur nigro, quod inducū dixerim, ut à cardinalibus & episcopis, per hoc insigne interno scerētur, quādo æquē omnes linteam togā induunt. Ita cōiectura percipianus licet, quum minimè tradatur, quando primum petasati incedere cœperint, & eorum collegia à quo fuerint primum uenalia facta. Leo primus ad res diuinas intētus, quū populus frequēs ex omni parte orbis Romā uenie causa concurreret, Apostolorum sepulchris custodes ex Romanis addidit sacerdotibus, & eos cubicularios appellauit. Illud bonus pōtifex ea de causa fecisse uideatur, quò augetur pietas eo loci orantiū, quū animaduertēt diuorum reliquias nō sine ueneratione seruari. Sed memoria nostra obsoleuit ista cōsuetudo, quū pauci

certo sciant ubi loci ipsa Apostolorum ossa iaceat. Quare à sepulchris ad cubiculum pontificis custodiendum, cubicularij huiusmodi traducti dicuntur, quos Leo X. in collegium redegit.

Vnde natum, cur sacerdotum ordo in varios abiuerit munerum gradus: & de primo pallij usu, eiusque forma, ac primordio collegij residentiariorum apud Anglos, & de antiquo iurandi modo, interdicendique contumacibus sacris, hoc est, eos excommunicandi, ut dicitur.

Cap. XII.

Am inde ab initio, quum ubiq; serè gētium flamines sacerdotes præessent, & illis alij, qui archiflamines, id est, primarij sacerdotes nuncupati sunt, ad quos sacrorū omnium ratio referre batur, placuit, auctore Apostolo Petro, sicut D. Clemens in suo Christianæ religionis compediario libello perhibet, ut similiter in singulis gentium quæ religionem in posterum complecterentur, urbibus, in locū flaminū episcopi substituerentur, & in qualibet provincia, archiflaminis uice, unus archiepiscopus cōstitueretur, cui reliqui illius regionis episcopi subessent, id quod nos in historia nostra Anglica ostendimus in Britannia, quæ nūc Anglia est, auctore D. Gregorio, esse factū. Innocent. quoq; ut in decretis canonicis est, hinc nostrorū sacerdotū & episcoporū differētiā introductā affirmat. Ii archiepiscopi modò primates, modò Graia uoce patriarchæ, hoc est, patrū principes dicti, quatuor principiò fuere, Romanus, Antiochenus, Alexādrinus, Ierosolymitanus: postea translata Byzantiū imperij sede, additus

ditus est Cōstantinopolitanus. Verū posthac ambitio-
 ne paulatim modestiā è pectoribus hominū detrudente,
 plures creati sunt, usq; uenit ut huiusmodi ordini plus
 aliquid dignitatis ac maiestatis accesserit. Et quoniam
 hisce pontificibus sedes in iis presertim locis, qui insi-
 gniores essent, datae sunt, idcirco & metropolitanos uo-
 camus, quòd unusquisq; hodie in ea presit urbe, quae e-
 iusdem prouinciæ metropolis, id est, mater ac caput est.
 Primates tamen ac patriarchæ antecellunt auctoritate
 archiepiscopis metropolitanis, sicut patet ex decreto A-
 niceti, qui statuit, ne episcopus crimen metropolitani sui
 ad aliū nisi ad primatē, aut ad sedem Apostolicam deser-
 ret. Eiusdem etiā decretum fuit, ne archiepiscopi nisi ex
 singulari titulo, primates nominarentur. Si autem meritò
 patriarchæ uocantur, ceteri archiepiscopi nominātur,
 uel, ut quidam uolunt, metropolitani. Hos Clemens pri-
 mus pallio, cuius usum introduxit ipse primus, ornauit,
 uoluitq; ut eis crux præferretur, quibus nunc potissi-
 mū insignibus, ab reliquis episcopis distinguūtur. Mar-
 cus tamen pontifex instituit, ut episcopus Ostiensis, quòd
 ab eo Romanus cōsecraretur, pallio quoq; uteretur. Est
 autē pallium uestis summa lanca & candida cui utrinq;
 pendent duæ fasciæ, & ad humeros circulus ductus, ac
 quatuor purpureis crucibus insignita est. Huius sanè in-
 signis rationē D. Gregor. ad maximū episcopū Salonita-
 nū scribēs, scēteter reddit, qui dicit illud humanitatem &
 iustitiā significare, ut ij qui illo utūtur, foris summis se
 gerāt, id est, mites sint, & intus animū æquum habeant,
 hoc est, iustitiā colāt. Ex eodem quoq; fonte manauit,

inter reliquos initiatorū ordines, diuisio officiorū, ut archidiaconi diaconis, archipresbyteri presbyteris, & iis omnibus præpositi uel decani quos uocant, præessent, quibus par quoq; creuit honor. Hinc etiā insuuta sunt collegia sacerdotū, qui in templis præsertim cathedralibus, omni tēpore sacris operā darent. Hos Græcè canonicos, hoc est, regulares uocamus, ut qui ritè instituti, ceteris uiuendi normā præberent. Istorū autem collegiarū abhinc CCC. & eo amplius annis, apud nostros Anglos, tempore regis Ioannis, quum humana pariter, ac diuina permista forent, diuortiu factum est: sed auctor sectæ nō traditur, quod sciā, si non fuit discordia, quæ fortè uoluerit aliquot ex collegio pecuniosos sacerdotes pretio seiuētos aliis dominari. Id enim tēporis quū regis Ioānis edito cuncta passim tēpla spoliarentur, aliqua diruerētur, sacerdotū bona prædæ darētur, facile omnis administrorum grex dissipatus est: postea mortuo rege accidit, ut canonici ad sua redierint collegia, & eos qui primi fuerūt, oportuerit erogare pecuniā, tam ad ædes sacras faciendas, quàm ad ea cōparanda quæ ad cultum pertinerent diuinum. Hinc igitur factum est, ut nōnulli canonici curam rerū omnium collegij susceperint, reliquis collegis forsitan suæ causæ indormientibus, soli; emolumentā capere coeperint, quæ patres olim cunctis iuxta collegis canonicis cōstituerint, qui suo tempore sacris operā dedissent. Ita republica collegiarum in paucorum potestate deducta, aut tunc, aut statim post, ij noui principes canonici nullos ex canonicis ab episcopo factis, in suā societatem admittebant, nisi pretio, quod partim ad facta templo-

templorum tecta tuenda, partim sibi, partim uerò templi ministris partiebatur: & ut ea emptio non uideretur fieri contrà ac liceret, à Romano pontifice impetrarunt, ut à uenientibus in suum nouũ collegium, sine criminis nota, pecuniam acciperent. Hodie qui in collegiis sacerdotum ita dominantur, uulgò residentiarij uocitatur, quòd ad tèpla soli mancant: nã licet alij canonici dies noctesq; in templis, ad res sacras laborem, curam & operam impenderent, nihil tamen lucrifacerent. Durat institutũ uariis legibus ab ipsis residentibus corroboratum: sed una quidem lex illa primaria est, ut domos maxime hospitales habeant, & præsertim diuitibus qui ad eos pro suo iure continenter confluunt, id quod inuidiã illis reprimit, quum ita mēsis seruire cogantur. Atq; ex eo instituto sequutum est, ut bona pars canonicorum ex suis collegiis expulsa sit, quãdo multi illorum seu religionis, siue paupertatis causa, nolūt, neq; possunt pretium dare, qui non prohibiti dubio procul, in obeundis sacris tam libentissimè quàm diligentissimè suum officium præstarēt. Quapropter haud fortasse ab re esset, si patres præscriptum canonicis quondã à collegiorum fundatoribus datũ, tandem aliquando seruandũ curarent, prout alibi ubiq; gentium, illud ipsum inuiolatũ esse constat. Item ut homo homini facillè semper præstat, ita expedit ut maiora munia præsertim sacra illis deferantur obeunda, qui doctrina et uite sanctimonia aliis antecellunt, id quod Christus admonuit, quũ dixit, Homo quidã peregrè proficiscens uocauit seruos suos, & tradidit illis bona sua, & huic quidem dedit quinq; talenta, alij autem duo, alij uerò unum,

unicuiq; secundum propriam uirtutē. Quapropter An-
 therus pōtifex censuit episcopū, omisso primo episcopa-
 tu, ad alterū necessitatis causa & utilitatis, non sui ipsius,
 sed creditarū ouium, posse trāsferri: quod antea per de-
 cretum Nicenæ synodi, fieri minimè licebat. Et Antherū
 illud mouisse crediderim, quod Petrus ea de causa, reli-
 cta episcopali sede Antiochena, se Romā contulerit, ibiq;
 aliquot annos episcopatum obiuerit. Ceterum hodie à
 plerisq; contrā fit, ad utilitatem suā, non ad susceptū mu-
 nus respicientibus, ut habeāt unde se mollius curent, qui-
 bus haud dubiè Dominus tempore suo dicet, Serui mali:
 tollite itaq; seruos inutiles, & eiciite in tenebras exterio-
 res: illic erit fletus & stridor dentium. Quum per hunc
 modum episcopi, & archiepiscopi dati essent, qui in ea
 incumberent, quæ in suorum sacerdotū re esse ducerent,
 iusq; dicendo, reddendoq; illos regerent, Caius primus
 statuit, ut sacerdos ne coram iudice profano conueniri
 posset, quò sic cūctos deterreret, ne Christos Domini tan-
 gerent. At ne quisquā fraude dolòve circūueniretur, Eu-
 tychianus sanxit, ut accusatio coram iudice scripto con-
 staret, sicut Cornelianum decretum est, nequis à sacerdo-
 te, nisi religionis causa, exigeret iusturandum, quod non
 credentibus & suspiciosīs faciendæ fidei causa, institutū
 constat, cuius apud ueteres talis fuit forma. Cicero ad Ap-
 pium Pulchrum, De me tibi sic contestans omnes deos,
 promitto. Et Aeneas ad Didonem, apud Vergil.

Funeribus heu tibi causa fui, per sydera iuro,

Per superos. Aut per rem charam mos fuit iurare.

Ouidius ad amicam quæ peierauerat,

Perq;

Perq; suos illam nuper iurasse recorder,

Perq; meos oculos, & doluere mei.

Item, teste Festo, lapidem silicē tenebant iuraturi per Iouem, hęc uerba loquentes: Si sciens fallo, tum me Diepiter salua urbe, arceq; bonis eiiciat, ut ego hūc lapidem. Præterea nulli, quemadmodū testatur Linius, licebat magistratū plus quinq; dies, nisi qui iurasset in leges, gerere. Hunc penē morē, pontifices nostri, Reges, sacerdotes, Prætores ac cæteri omnes præfecti seruāt, qui ita iurant, antequam ad ea munera obeunda admittantur. Sed illud maximū ius erat iurandū, quod quisq; nomine fidei dabat, ita ut, teste Dionysio, magistratus plurimas litium disceptationes ex fide dijudicarent. Quapropter Numā Fidei deæ templū posuisse, sacraq; fieri instituisse idē tradit. Apud Hebræos talis fuit usus. Hierem. Et iurabis, Viuit Dominus, in ueritate, & iudicio, & iustitia. Hos enim, ut ait Hieron. ius iurandum habet comites, quibus si caruerit, periurium erit. Et Abigail uxor Nabal ad Dauid, Nunc ergo, domine mi, uiuit Dominus, & uiuit anima tua. Historia est in 1. Reg. lib. Apud nos ita iurat Apost. Testis est mihi Deus. Sed longē usitatissimus iurandi modus est, per Euangeliū, quē Iustinianus Imp. uti in eo lib. est quem Authenticū appellauit, titulo De sanctissimis episcopis, instituit. Postea ita usu uenit, ut hodie qui ius iurandū iurat, corā magistratibus ut plurimū Euangeliōrū librū aut dextra manu tangat, aut osculetur, dicens, Ita me Deus, & hęc sancta Euangelia iuuent: quod quemadmodū Euangeliū nostræ religionis fundamentū nulla de causa uiolari debet, ita ius iurandum nullo pacto

frangendum sit. Quòd autē nostri pontifices solent contumaces, hoc est, superbos, ac idcirco iuris contemptores minimeq; obediētes, aut delictum aliquod delinquentes excommunicare, ut uulgò dicunt, illisq; simul interdicare sacris, hoc ex iudeis sumptum est, quorū moris fuit, eos ignominie causa extra synagogam, id est, congregationem eicere, qui dicto minus audientes, cōtra Legem, uel pontificū seu populi mandatum aliquid fecissent, quod perinde erat atq; apud nos interdicare sacris: illudq; uerum esse Euāgelista Ioannes affirmat, scribens, iam enim cōspirauerant iudei, ut si quis eum cōfiteretur esse Christum, extra synagogam fieret. Alludit ad illud & Paulus ad Corinth. epistola priore, cap. s. quum iubet, ut stuprator suæ noueræ exterminetur, quò sic pœnitendo tanti sceleris animam nō amittat, ita scribēs: Tradatur satanæ ad interitum carnis, quò spiritus saluus sit in die Domini IESV. Hos religionis hostes diuus Cyprianus abstētos passim appellat, quòd reliqui homines ab eis abstinere debeant: qui tamē utitur supino istius uerbi abstineo, minime usitato. Reperio hunc puniendi morē à Druidibus Gallorum sapientibus quondam usurpatum: illi enim, uti Cæsar in suis Cōmentar. testatur, si quis aut priuatus aut publicus eorū decreto non stetisset, sacrificiis interdicebant. Et hæc pœna apud eos grauissima, quoniā quibus ita erat interdictū, ij numero impiorū ac sceleratorū habebantur, ab iis omnes decedebāt, aditū sermonemq; defugiebant, nequid ex contagione incommodi acciperent, neq; iis petentibus ius reddebatur, neq; honos illis communicabatur. Hæc omnia ita cum nostra religione con-

sen-

sentiunt, ut non temerè quis crederet, nos huiusmodi deuouendi execrandiq; modum potius ab ipsis Druidibus, quàm à Iudæis esse mutuatos. Atq; hoc unicū telum, terrificumq; fulmen est, quo pōtiffices nostri solo nutu, mortaliū animas etiā ultra tartara mittūt, propter quod minus utiq; est in quenquā præcipitanter torquendū. Istud censuræ id est, correctionis genus apud ueteres Christianos in usu fuit, id quod Tertul. in Apolog. apertè demonstrat, quū meminit de eorum cōuentibus, ita scribens: ibi dem etiā exhortationes, castigationes, & cēsura diuina: nam iudicatur magno cum pondere, si quis deliquerit, ut à cōmunicatione orationis, & conuentus, & omnis sancti cōmercij relegatur: præsidet probatissimi quiq; seniores, honorem istum nō pretio, sed testimonio adepti.

Qui primi instituerint, ut uirgines consecrarentur, & unde fluxerit mos uelandi caput, illudq; aperiendi uiris principibus: atq; osculandi pontificum pedes & manus, item osculo salutandi, ac ipsos pedes mutò lauandi, Cap. XIII.

Vòd uirgines sacrantur, id est, uota castitatis facientes religioni addicuntur, Pij primi præscriptum esse uidetur, quod in decretis canonicis est: Virgines non uelentur ante XXV. annos, nisi fortè necessitate periclitantis pudicitie uirginalis. Et non sunt consecrandæ, nisi in Epiphania, & in sabbato Paschæ, & in Apostolorū natalitiis, nisi mortis causa urgente, & reliqua. Porro eam prærogatiuam Apostolorum festis diebus datam aiunt, quòd illi ante omnes, uirginitatis amatores, cultoresq;

fuissent. Id initiū fuisse monacharū, ac incrementū inde suum sensisse, declarat decretū Soteri, qui secundo loco successit Pio. Is instituit, ne monacha ulla palam, quā uocant, attraheret, neue thus in acerram poneret, dum sacrificia fierent. Fuit ille annus salutis circiter CLXXV. Vnde uidetur monacharū institutum iam tum apud Romanos non fuisse ignotum. Quare miror quosdam esse, qui tradant Marcellam, quæ cum Hieronymo familiaritatem habuit, primā fœminarum ausam esse illud Romæ profiteri. Verum ab ipsis Apostolis ortū uidetur, ut mulierum sacrarū congregatio in Christiana religione esse cœperit: quum enim Paulus priore epist. ad Timoth. scribat, Viduas honora, quæ ueræ uiduæ sunt. Porro quæ uera uidua est ac desolata, sperat in Deo. Et subiiciat, Vidua eligatur, nō minor annis sexaginta, quæ fuerit unius uiri uxor, in operibus bonis hominū testimonio comprobata, si filios educauit, si fuit hospitalis, si sanctorū pedes lauit, si afflictis ministravit, si in omni opere bono fuit assidua. Item pergat, Quod si quis fideles, aut si qua fidelis habet uiduas, suppeditet illis, & non oneretur ecclesia, etc. Apparet uiduas ueras & desolatas, hoc est, ut Chrysost. sentit, rerum omnium humanarum curas negligentes, spesq; suas in Domino ponentes, iam tum electas, ac ecclesie, id est, cōmunitatis sumptibus nutritas, & deniq; tales propemodū fuisse, quales nos hodie habemus monachas, excepto quod nostræ nō modò secundū Apostolicū præscriptū, sexaginta annis, sed ut plurimū uiginti minores eligūtur, quæ quū aliquando carnis titillatione impulsæ à cōtinentiæ legibus aberrēt, profectō religio

non mediocre inde dānū sui honoris facit. Quippe ideo Apostolus, teste Ambr. in lib. De uiduis, iuniores uiduas minus recipiendas in numerū ecclesie uiduarum decreuit, quòd illæ haud facîle possent præstare officia quæ ad ueras uiduas pertinerent. Hinc perspicuè intelligere licet, iam tum cœpisse scēmas per hunc modū Deo dedicari, & Apostolos primū, ac deinde nostros pontifices exemplo Vestaliū uirginum, induxisse scēmarum religionem in ecclesiam Dei, ut uterq; sexus Domino in castitate seruiret. Sicuti uelare caput, secundum Apostoli sententiam est, qui ad Corinth. ait, Omnis uerò mulier orans aut prophetans, non uelato capite, dehonestat caput suum. Vnde Linus ex mādato Petri cōstituit, nequa mulier nisi uelato capite, templū ingrederetur: quod uidetur ab Hebræis accepisse, quorum scēminis, sicut ait Tertull. lib. De corona militis, tam solemne fuit uelamen capitis, ut inde interno scerentur. Item pōtifici non licebat caput aperire, dicēte Mose, Pontifex caput suū non discooperiet. Vel à Latinis sacerdotibus mutuatus, ut per hoc quoq; sic eorum ritus ad honestiores uerteret usus. In sacrificiis enim, quemadmodū ait Plutar. in Problemat. Itali, auctore Aenea, obnubebant caput, quòd is quum rē diuinā faceret, prætereunte Diomede, qui, teste Seruio, Palladium quod ex oraculo iussus erat reddere Troianis, tunc referebat, ne cognitus interrumperet sacrificiū, caput uelauit, atq; ita conspectū hostis cuitauit. Comemorat rē hanc Maronianus Helenus in 3. Aeneid.

Et positis aris, iam uota in littore solues,
Purpureo uelare comas adopertus amictu,

Ne qua inter sanctos ignes, in honore deorum

Hostilis facies occurrat, & omnia turbet.

Hunc socij morem sacrorum, hunc ipse teneto,

Hac casti maneant in religione nepotes.

Cæterum apud Arabes & Carthaginenses, fœminæ non modò religionis, sed honestatis causa, caput et faciem uelabant, quòd uelamè pro galea illis esset. auctor Tertull. qui de ea re librũ scripsit. Magistratibus uerò & alijs potètiõibus caput aperimus, tanquã omnia nostra illis patètere debeãt. Idem Plutar. auctor. Hinc haud dubiè nobis mos est, & orare aperto capite, & superiores reuereri: id quod Apost. uoluit, dicens, Omnis uir orans, aut prophetans uelato capite, probro afficit caput suũ. Hæc ille. Sed ad rē redeamus. Est igitur sacrandarũ monacharum institutũ multò uetustius, quàm quæuis alia monachorũ religio: est item excellētius: quippe nulla, ut ait Aug. De bono uirginali, uirgo sacra nascitur, nec est hæc proles carnis & sanguinis. Si harũ queritur mater, religio est. Non parit uirgines sacras, nisi uirgo sacra, uirgo illa quæ desponsata est uni uiro, id est Christo. Talis uirgo sacra fuit Petronilla, talis Cecilia, talis Agnes. Postea in collegia coiuere, ac sanctissimis uiuendi legibus à patribus acceptis, uitã uirginitate dignã agere cœperũt. Mos deosculandi pedes pontificũ, ne longè exēpla petamus, à Christo præceptore nostro cœpit. Is summus sacerdos et pontifex maximus tulit, ut mulier quæ erat in ciuitate peccatrix, sicut testis est Lucas, sibi pedes primũ flens lachrymis rigaret, capillisq; tergeret, ac deinde deoscularetur, ueluti apud Hebræos mos fuerat Christos Do-

mini uenerari. Voluit item proculdubio Cornelius Centurio pedes apostoli Petri osculari, sed pater māſuetudinis plenus id fieri non est passus, qui eleuans eum sibi ad pedes iacentē, dixit, Surge, & ego ipse homo sum. O uocem memorabilē, atq; salutarem! si bene multi hodie sese quoq; homines tantum esse perpenderēt, qui propterea quod sacerdotio præditi sint, planè se reliquorū mortaliū, longè post hominum memoriam imperiosissimos dominos præbent, nō cōmunes patres, uti fieri deberet. Ita usu uenit, ut nos pontificum nostrorū pedes ex osculemur: illudq; institutum à Romanis pōtificibus dixerim, quò mos ille osculādi antiquus à deorū etiam cultoribus seruatus, ad ueram pietatē usurparetur. Perinde quandoq; expedit, ad alliciendos hominum animos ad ueram religionem, ut quod apud illos honori antea fuerat, non tollatur penitus, sed sanctiore instituto ad consimilē adhibeatur cultum. Nam, ut Plutar. testatur, sacerdotibus Romanis nec habere nec petere magistratum permittebatur, licetore tamen & sella curuli utebantur, ut iis deliniti ultra non quærent: in templis prope ianuam lecticam habebant, tanquam custodes & refugium pedes iis reliqui osculabantur. Quin & aliis summis uiris id genus honoris habebatur, cuius rei testis est Seneca, scribens Caium Cæsarē porrexisse ad osculandū sinistrum pedem Pōpeio Pæno, ut ita ostenderet focculū auratum, margaritisq; distinctum. Idem Pomponius Latet affirmat, ita scribens: Imperatores antea manus ex osculādas nobilibus præbebant, post suis manibus subleuabant ad oris osculū, uulgus genua ex osculabatur. Diocletianus

edicto sanxit, uti omnes sine generis discrimine, prostrati pedes sibi exoscularētur, quibus etiam uenerationem quandā adhibuit, exornans calceamenta auro, gemmis, & margaritis, quod fecisse antea Caiam Caligulā memorant. Is honos hodie Romano pontifici fit, qui adcūtes se ad sacra pedum oscula admittit: cæteri uerò antistites dexterā manū auersam aduentibus religiose osculandam porrigunt, quod uel ab ethnicis sumptum constat. Plin. enim lib. 11. dicit religionem aliquā esse in dextera, quæ in fide porrigitur, quæ osculis auersa appetitur. Testatur idem Apuleius libro asini sui secundo, ubi quū de propheta Aegyptio meminit, ait, Et cum dicto iuuenem quēpiam linteis amiculis intectū, pedesq; palmecis baxeis indutū advsq; de raso capite producit in mediū, huius diu manus deosculatus, & cætera. At contrā faciēbant Numidiæ reges, qui teste Valerio Max. more gentis suæ, nulli mortaliū osculum ferebāt. Solemus insuper & osculo salutare, id quod antiquum est, quando satis constat Hebræos sic consueuisse in osculum excipere hospites, atq; hoc pacto salutare aduētes se. Ad hunc modum Iacob ut uidit puellam Rachel, ore est prius osculatus quā illi indicaret se eius esse amicum. Et Labā pater ipstus Rachel ut nouit Iacob filiū Rebeckæ sororis suæ, cōplexus est eū ruens in osculum. Sic Christus salutantes se osculari solitus erat: sic Paulus beneuolentiæ animorumq; charitatis osculo salutandū censuit, qui in extrema secūda epist. ad Corinth. scripsit, Salutate uos mutuo sancto osculo. Hinc ego dixim apud Romanos institutum fuisse, ut mulieres cognatos ore oscularentur; cuius rei

rei etsi Plutar. in Problem. alias ponit causas, quòd mulieribus Romanis uini usus interdictus esset, & idcircone bibetes laterèt, sed domesticorũ congressu redarguerètur, osculãdi cõsuetudinẽ introductã. An quòd mulieres Troianæ quum ad Italiæ litus accessissent, & uiri ad unum omnes in terrã descendissent, naues incenderunt, quia se iã diurni laboris pertæsas maris tæderet, quæ metu deinde uirorũ pauide, osculãdo ac blãdè appellando mitigassent eorũ animos, sibiq; reconciliaissent? Hinc mansit postea cõsuetudo, ut hac inter se comitate uterentur, fuitq; præcipuũ cognationis signũ, post cognatorũ cõnubia lege prohibita, quod nũc ubiq; gẽtiũ seruatur, & præsertim apud Anglos, quorũ mulieres non cognatos modò, sed quoscũq; generatim osculo tãtum salutãt, resalutantq; & illud quidẽ prioribus, uti dicitur, labris, tam decetissimè q̃ honestissimè faciũt. At quæ regio sunt sãguine editæ, nõ oscula inferiorib. libãt, sed manũ auersam porrigũt, perinde ac uiri inter se salutationis causa, solèt dextrã iũgere dextræ. Quòd sacerdotes ante diẽ festũ Paschæ sibi inuicè, quodq; profani q̃ superiores sunt, inferioribus pedes lauãt, id fuit etiã Christi institutũ, qui ut humanitatis documẽtũ omnibus præberet, Apostolis pedes eodẽ die lauit, quibus provt Ioã. cõmemorat, & dixit, Vos uocatis me magister & domine, & bene dicitis, sum etenim. Si ergo ego laui pedes uestros dominus & magister, & uos debetis alter alterius lauare pedes. Exẽplũ enim dedi uobis, ut quemadmodũ ego feci uobis, ita & uos faciatis. Quod institutũ mãsit postea cũ osculãdi ritu, & utrũq; cõmemorat Tertul. lib. ad uxorẽ altero.

Qui primi apud Romanos instituerint sacerdotes, flamines, uirgines Vestales, pontificem maximum, falios, feciales, patrem patratum, regem sacrificulum, augures, epulones, sodales Titios, & aruales, ac singulorum officia, & quæ procurarent sacra, & de primo lectisternio, atq; librorum Sibyllinorum origine. Cap. XIII.

Flamines, id est sacerdotes, Numa Pompilius secundus Romanorum rex instituit: is enim Rex creatus nihil prius habuit, quàm præfere rocè populum ad pacis & iustitiæ cultum à rei bellicæ studiis auertere, sacrisq; obligare. Itaq; primum constituit annū ad cursum lunæ, digestū in duodecim menses, uti alio est loco à nobis dictū, festosq; deinde dies: flaminem unū Ioui creauit, qui dialis est dictus, eum insigni ueste curuliq; sella ornauit. Is mortua uxore, ut ait Plutarch. in Problem. sacerdotio se abdicabat, uelut alter censor uita priuato collega, magistratu abibat. Nō uehebatur equo, neq; noctem unā extra urbē manebat, ut si longius profectus esset, ne sacra, eius absentia negligerentur. Itē iurare eidem minimè licebat, eò quòd tormenti quoddam genus sit homini libero iusturandum, præsertim sacerdoti, cui quū diuina credita sint, paruā habere fidem, absurdum censetur. Utinam utrunq; nostri attenderent episcopi in primis, qui ad suum munus fungendum haud semper præstò sunt, propter quod res religionis meliore in casu minus sunt: & nostri magistratus, qui uolūt pro re etiā minima, sacerdotes iure iurādo adigere, quū iis in primis illud tātū fari liceat, Est, est,

est, Nō, nō. Sed domū repedemus. Duos deinceps Numa adiecit flamines, Marti unum, alterum Quirino. Plutar. huius rei auctorem facit Romulum, aitq; ab eo flamines Ioui & Marti, non à Numa creatos: cui opinioni Liuius minimè assentitur. Hos ab insigni quod capite gestabāt, quasi filamines dictos existimāt quidā, alij à pileis quasi pilamines: sed insula quæ illorū capitibus hærebat, quæ flamina, ut Dionysius scribit, est dicta, iis uerius quàm uox alia nomē dedit. Item uirgines Vestales Numa legit: quæ sacra in Italiam per Aeneā adducta fuerunt. Verg.

Sic ait, & manibus uittas Vestamq; potentem,

Aeternumq; adytis effert penetralibus ignem.

Vestam matrem Saturni, & alteram ex Ope filiam ferunt: de hac uirgine Ouidius in Fast.

Semine Saturni tertia Vesta fuit.

Et modò eam ignem ponit, dicens,

Nec tu aliud Vestam quàm uiuam intellige flammam.

Modò terram,

Sic incesta perit, quia quam uiolauit, in illa

Conditur, & tellus Vestaq; numen idem est.

Bene conuenit, ut Vesta terra sit, & ignis, quia terræ inclusus est ignis, id est, naturalis calor, quibus cūcta producuntur. Posuit illi templum Albæ Ascanius. Fuit & Romæ ædes inter Palatium & Capitolium, forma penè sphaerica, qua terra pingitur, cōstituta. Tradit Aulus Gellius, primæ quæ huiusmodi sit adhibita ministerio, Amatam nomē fuisse, ac propterea reliquas deinceps omnes Amatas appellatas: diciq; nō electas, neq; creatas Vestales, sed captas, eò quòd capiebatur à pontifice de manu patris

Vestalis uirgo : neq; capi poterat minor annis sex , neq; maior decē , & quæ ex seruis nata , aut corpore manco , sensuue diminuto foret. Romæ primò Gigania & Berenia captæ , mox totidē additæ , Camilia & Tarpeia. Huic numero Seruius Tull. duas nouissimè adiecit. Hæ decem primos annos sacrorū ritum perdiscebāt , totidem deinde operam dabant sacris , tertio decēnio rudes & nuper captas instruebāt : postea uerò si qua id ætatis nubere uolisset , fas erat alterū mallet sequi. Cæterum quando illis quæ coniugiū sequuntæ fuissent , malè uertisset , plures ad mortē usq; in religione perseuerabāt. Stipendiū iis Numa de publico statuit , & eas deniq; perpetua uirginitate aliisq; cæremoniis uenerabiles fecit : carpento uehebantur , magistratusq; illis assurgebant , ac fortuito occursum , fontē supplicio eximebant : ignem perpetuū seruabant , qui si per incuriā extinctus esset , custos flagro à pōtifice maximo , cui suberant , cædebatur. Siqua incesti conuicta esset , ante ora ciuium , moesto silentio efferebatur , uiuāq; circa Collinam portā , in subterrancum specum dimissa , terrāq; statim superiniecta necabatur. Atq; hoc sacerdotium Alba oriūdum per hunc modum fuit Romæ instauratum. Pontificē præterea maximū Numa Martiū Marci filium ex patribus creauit , cuius potestati omnia sacrorum iura subiecit , ac quibus hostis , quibus diebus , ad quæ templa , sacra fieri oporteret , formulam docuit , constituitq; cum , teste Festo , iudicem ac arbitrum rerum æquè diuinarum ut humanarū. Fuit id , credo , certū portentum , quo est significatum , urbē Romā postremò perinde pontificia maiestate , qua nunc latè patet , gentibus mode-

moderaturam, atq; olim potentia imperasset. Idem Gradu
 duo Marti duodecim sacravit salios, tunicæq; pictæ in-
 signe dedit, & super tunicam, æneum pectori tegumen-
 tum, cælestiaq; arma, quæ ancilia appellantur, ferre, ac
 per urbem ire canentes carmina, cum tripudiis solēniq;
 saltu, unde nomē traxerūt, iussit. Videtur Numa in hoc,
 uelut in plerisq; aliis, Hebræos æmulatus: legimus enim
 Dauid ante arcam fœderis saltando processisse. Ancile
 scutum breue ac rotundum, regnante ipso Numa, è cælo
 lapsum in sæuientis pestis remedium, uulgò crediderunt.
 Ouidius in Fastis,

Ecce leui scutum uersatum leuiter aura

Décidit, à populo clamor ad astra uenit. Et infert,

Atq; ancile uocant, quod ab omni parte recisum est,

Quaq; oculis spectes, angulus omnis abest.

Et quū aruspices respondissent, illic fore orbis imperiū,
 ubi ancile illud cōsistret, diligentia Numæ ne ab homini
 bus unquā auferri posset, à Mamurio fabro multa simi-
 lia facta sunt, & in tēplo Martis posita. Inter tot sacros
 ordines, posuit & fœciales sacerdotes, quibus id dedit ne
 gotiū, ut Romani nullum iniuste bellum inferrēt cuiquā.
 Cneus Gellius Annaliū scriptor id ab Ardeatibus prodi-
 dit acceptum, alij ab Equiculorum gente. Satis constat
 Numam bellum Fidenatibus indicturum ob excursiones
 in Romanum agrum factas, ne non omnia ritè fierent, fœ-
 ciale ius, & collegium postremò cōstituisse. Si siqua per
 iniuriam Romanis adempta essent, repetebant ab hoste:
 quæ si minus reddita essent, bellum compositò ad id car-
 mine indicebant. Pari potestate petentibus iuste res,

dabant fontes ad supplicium, legatorum iniurias uindictabant. Ad hos itē pertinebat, fœdera iure percussa tueri, pacē sancire, eādē si minus legitime pacta esset, irritā facere, & siquid Imperator uel exercitus deliquisset, scelus expiare. Feciales autē à fero siue à facio dicti, quod apud eos belli pacisq; ferēdæ seu faciēdæ ius esset. Fuit et sacerdotiū Patris patrati, qui Romæ ad iusturandū patrāndū, hoc est, ad fœdus sanciēdū eligebatur: fecialis eū faciebat, uerbena caput capillosq; tangēs. Primus Romæ fecialis Marcus Valerius Patrē patratiū Spuriū Fusum fecit. Post exactos reges, coepit rex sacrificulus creari: is primus fuit Manius Papyrius, q̄ ne in re ulla Regis præsētia desideraretur, ea sacra obibat, quæ Reges facere consueuissent. Et id sacerdotiū pōtificali maximo subiecerē, nequid regiū nomē recenti libertati officeret. Erant præterea augures, de quorū origine alibi diximus. Epulones qui indicēdi Ioui cæterisq; diis epulas potestātē habebant, ueteres pōtiffices instituere; nā, ut inquit Cic. pōtiffices propter multitudinē sacrificiorū, tris uiros epulones esse uoluerunt, qui triuuii epulones appellabātur. Iis postea præpositus est rex sacrorū, id est, sacrificulus. Additi deinde fuerūt alij tres uiros, qui sacris libris legendis, carminibusq; Sibyllæ præessent. Isti, quoties prodigia magnos aliquos rerum euentus auspicantia emergerent, lectisterniis ad puluimaria deorum factis, sacris supplicisq; placabant, qui & sodales Titij uocabantur, sic septemuiri epulones dicti sunt. Hos Titios sodales, auctore Cornelio Tacito, Romulus inita cum Tito Tatío societate, primus creauit. Idē primus, uti Plinius perhibet,

bet, aruales sodales instituit, seq̄ inter alios, duodecimū fratrem appellauit, ut arua fruges ferrent: & propterea eius sacerdotij insigne fuit spīca corona. auctor Gellius. Sacra quæ istiusmodi sacerdotib. in primis curæ essent, hæc fuisse reperiō, lupercalia, Saturnalia, de quibus alibi meminimus. Bonæ deæ (quam alij aliam fuisse dicūt) sacra in Auentino in eius templo fiebant, ad quæ uiri nō ingrediebantur. Floralia deæ Floræ pridie calēdas Maij dicata. Hanc Liuius & Dionysius meretricem fuisse tradūt, cui ut deæ ob id magnus est habitus honos, quōd populum Romanū fecisset hæredem, quæ & fructibus cunctis præesse credebatur: colebatur autem à meretricibus cum coronis & uestium uarietate, temporis letitiam florūq; significantibus. Terminalia, quōd Numa rex Ioui Terminali lapides sacrasset, terminosq; posuisset in agris, quo unusquisq; suis finibus contentus esset. Romani postea eius pietatis monumenta diu seruarunt, terminos ipsos deos uocātes, ut fidos agrorū finū custodes: quibus sacrificabant, non animal ullū immolātes, (nam impiūm ducebant sacros cruentare lapides) sed liba fructuumq; primitias offerentes. Vinalia, quæ causa uini, sicut robigalia cunctorū, circiter VII. Calendas Maij celebrabantur, quia tunc robigo segetes soleat occupare. Bacchanalia, quæ nos suprā lib. 3. & Liuius dicit ex senatusconsulto, ut bonis moribus pestifera, Roma expulsa fuisse: noctu enim fiebant, ubi nudus uterq; sexus impurissime cōmisceretur. Cerealia Cereris deæ sacra, quæ Triptolemus primus instituit. Sacerdotes uestibus utebātur albis, & noctu cū sacibus currebāt, uinū nō bibebant. Insuper

Et ieiuniū institutū quinto quoq; anno, prodigiorū causa. Ouid. etiam à Venere abstinere dicit, quòd castitati præsit. Solitaurilia, quum tribus hostiis diuersi generis, tauro, ariete, & uerre, immolabatur. Festum diem septimontium Plutar. in Problematibus ponit, quū septimus mons est urbi quasi tum demum finitæ additus. Quinquatria, quæ Mineruæ calendis Martij quinq; dies fiebant, quo tempore, ut testatur Hieron. munus Mineruæ appellatum, pueri quando uacabant, magistro offerebāt. Item quinquatres minores eidem Mineruæ sacri, Idibus Iuniis, quando tibicines personati per urbem incedebāt, ut illi qui aliàs ebrij Tybure Romam reducti fuissent, indicarentur personati esse inter alios ignotos. Ouid.

Cur uagus incedat tota tibicen in urbe,

Quid sibi personæ, quid toga longa uelint?

Callidus ut possit specie numeroq; senatus

Fallere, personis imperat ore tegi,

Admiscetq; alios, ut & hunc tibicina turba

Augeat, in longis uestibus ire iubet.

Ac plura alia festorum dierum genera uana superstitione obseruabantur, quæ exponere nimis omnino otiosum foret. Erant & ludorum uaria genera, ut Circenses, gladiatorij, Megalenses, ita dicti quòd in honorem Magnæ matris deorum fiebant: Græci enim *Μεγα* magnum dicunt. De iis Herodianus in Commodò ita scribit, Veris initio stato solenniq; die, pompam Matri deum Romani celebrabant: in ea quæ apud quenque sunt diuitiarum præcipua, supellexq; pleraque imperatoria materia aut artis spectandæ præferri ante deam solent, passimq;

simq; omnibus ludendi licentia permissa, sic, ut perso-
 nas induant quas cuique libitum, nullamq; nō magistra-
 tuum quoq; imaginem, pro viciusq; studium represen-
 tent, ita ut non temerè à falsis ueros dignoscas, etc. Sed
 pro hominum salute, ludi in primis seculares celebraban-
 tur, cum lectisterniis, quorum initium dæmonum utique
 malorum operatione factum constat. Siquidem Valesius
 quidam uir locuples, tribus quos habebat filiis pestilen-
 tia laborantibus, dum ante focū suos penates orat, ut sal-
 uis pueris in suū caput id mali uertatur, ecce tibi, uox re-
 pentè audita, filios saluos fore, si Terentum duxerit, ibiq;
 ex Ditis patris & Proserpinæ ara petita aqua recrea-
 rit. Pater quanvis anxius, quò longius sibi eundū esset,
 tamen ex sua uilla ire pergit, alteraq; nocte ad campum
 Martium per Tyberim delatus, quum in naui non esset
 ignis, iubetur à gubernatore ire Terentū ad locum pro-
 ximum: qui audito Terenti nomine, iam certò sciens eò se
 peruenisse quò deorum uocaret oraculū, aquā calefacit,
 datq; bibendā pueris. Illi epota aqua, salutari quiete so-
 piti, continuò omni morbo liberantur, uocatoq; parenti
 narrant se à diis adiutos, admonitosq; ut eo loci mactatis
 furuis, id est, nigris hostiis, lectisternia ac ludi nocturni
 ad aram Ditis & Proserpinæ fierent. Valesius maiorē in
 modū gauisus incipit primo quoq; die terram fodere aræ
 erigendæ causa, sed ibidem reperta sub terra ara, Diti pa-
 tri & Proserpinæ inscripta, hostias mox immolat, tri-
 busq; continuis noctibus, quia totidem filij morbo leuati
 fuerant, lectisternia atq; ludos facit, aramq; terra obruit,
 provt antè fuerat. Post hæc Val. Publicola, qui primus

fuit Romæ Consul, idem sacrū ægrotantibus succurren-
 di gratia celebrasse dicitur, sed non solenni pompa. Ex
 quo Livijs lib. 5. de iis ludis ita scribit, Tristē hyemē gra-
 vis & pestilens omnibus animalibus æstas excepit, cuius
 insanabilis perniciē quando nec causa nec finis inuenie-
 batur, libri Sibyllini ex senatuscōsulto aditi sunt, duum-
 uiri sacris faciundis lectisternio tunc primū factō, per
 dies octo, Apollinem, Latonamq; et Dianam, Herculem,
 Mercurium, atq; Neptunū, tribus quā amplissimē tum
 apparari poterat, stratis lectis, placauere. Priuatim quo-
 que id sacrum celebratum. Lectis enim antiqui cubantes,
 epulabantur, aut deorum iræ placandæ causa, in templis
 cōuiuia concelebrabantur tribus diis, Ioui, Iunoni et Mi-
 neruæ: & simulachrum Iouis in lectulo ponebatur, Iuno
 uerō & Minerua in sellis consedebant: siquidē scemina
 cum uiris cubantibus, auctore Valerio, sedentes cœnita-
 bant. Ita septē epulones conuiuia celebrabāt ad deorum
 puluina, quæ lectisternia appellata sunt. Et hæc ori-
 go lectisterniorū, atq; ludorum seculariū, qui ita uocati
 sunt, quōd semel in uno seculo (est enim seculum centum
 annorū spatium) fierent, tametsi mos non semper seruatus
 est. Iam oportet demonstrare, & unde illi libri Sibyllini,
 de quibus supra facta est mentio, ad Romanos allati fue-
 rint, quos summa religione iuxta ac obseruatiā custodie-
 bāt, & quū dii publicē cōsulendi essent, ad eos libros tan-
 quā ad oraculū quindecim uiri adire solebant. Itaq; Dio-
 nysius libro 4. scribit anum quandam incognitā tulisse li-
 bros nouem ad Tarquiniū Superbū, affirmātem esse eos
 deorum oraculis plenos, dixisseq; uelle se uendere non
 minus

minus trecentis Philippeis aurcis, & Rege rem ludibrio habente, illam tres coram combussisse: ac rursus pro reliquis idem pretium postulantem, rege tum magis anus insaniam deridente, tres alios exussisse, atq; iterum rogasse ut pretium daret, tum regem miratum constantiam mulieris emisse libros tres: & quia anus accepto pretio nusquam postea uisa est, iam tum creditum eam Sibyllam fuisse, cui, quemadmodum Poeta ait, magnam mentem animumq; Deilius inspirasset uates: nam Sibylla dicta est, quod Dei nosset consilium: *οἷος* enim lingua Aeolica Deus uocatur, *Σιβυλλή* autem consilium. Curabant & Apollinares ludos, qui, teste Liuius, libro decadis tertiae quinto, primum instituti sunt bello Punico secundo, uoti Apollini ob uictoriam adipiscendam, hoc est, ad expellendum Annibalem ex Italia. Data sunt Praetori duodecim millia aëris, ad rem diuinam, et duae hostiae maiores, ac iussum ut Graeco ritu sacrum faceret Apollini, boue aurato, & capris duabus albis auratis: Latonae boue foemina aurata, & in circo maximo populus coronatus ludos spectaret, atq; matronae supplicarent, uulgoq; apertis ianuis, in propatulo epularentur, quod dies celebris omni caeremoniarum genere fieret. Plebei constituti post exactos Reges, pro plebis libertate, seu pro reconciliatione, post secessum ab ea factum in Auentinum montem. Et demum id genus permulti fuere, qui penitus obsoleuerunt. Tantum ex omnibus, usq; ad hunc diem, durat tauri sive taurilia ludi apud portam Tergeminam quotannis celebrati, qui prius, sicut tradit Varro, in circo Flaminio edebantur, & auctore Festo, instituti dicuntur, quod regnante Tarquinio Superbo,

incidisset pestilentia in mulieres grauidas, quæ contracta fuerat ex carne taurorum diu uendita populo: ob hoc ludi taurij dicti, & diis inferis dicati sunt. Habebant insuper & conuiuiorum celebrationes, quæ aut erant conuiuia pontificalia, quæ in sacrificiis à sacerdotibus parabantur: aut triumphalia, quæ post uictoriam Imperator uel dux populo dabat: aut funebria, ut ita honor haberetur demortuo. Dabantur item uiscerationes, id est, caro cruda, congiaria, & misilia, quæ spargebantur, ut puta linea, odores, unguenta, cum aliis temporibus, tum maximè Saturnalibus in theatro, ut Suetonius in Caligula: Sparsit & misilia uariarum rerum. Atq; tale fuit apud Romanos rerum sacrarum initium, quarum bonam nos partem accepimus, uti appositè per nos explicatur.

POLYDORI VER-
GILII VRBINATIS DE INVEN-
TORIBVS RERVM LIB. V.

Vnde nostris cõsuetudo sit festis diebus exornare templa, ac in illis offerre cereas imagines, tabellasq; miraculorum ponere, item conuiuari, quum quis præsertim sacerdos primam celebrat missam. Cap. I.

Vperiore uolumine, quo deniq; pacto Christiana religio propagata fuerit inter mortales, & de initio sacerdotij apud Hebræos & Romanos, ac nouissimè apud nos, et illud in quot officiorum